

PILOTNÍ OVĚŘENÍ STANDARDŮ KVALITY PÉČE V ZAŘÍZENÍCH ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA Z REZORTNÍHO PROJEKTU (KÓD: 2037 – 6B 15 S3 PHÚ NÚV 2014)

2014

PhDr. HELENA PACNEROVÁ

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ

SEKCE PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉHO PORADENSTVÍ

ODDĚLENÍ 3.3.: ODDĚLENÍ ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY,
PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ A PRACOVÍŠTĚ PRO CERTIFIKACE

Obsah.....	1
Úvod	2
1. Důvod vzniku standardů kvality péče o děti.....	3
2. Účel standardů kvality	3
3. Historie tvorby standardů kvality v letech 2012–2014	4
3.1. Výzkumné a analytické práce	5
3.2. Pracovní skupina vedoucích pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči a zástupce České školní inspekce	5
3.3. Konzultace	6
3.4. Získávání zpětných vazeb	6
4. Standardy kvality péče o děti – obsah a struktura	7
5. Návrh hodnocení naplňování standardů	10
5.1. Kompetence ke kontrole	10
5.2. Hodnotitelský tým	12
5.3. Zdroje pro kontrolu	13
5.4. Bodovací stupnice	13
6. Pilotní ověření	14
6.1. Cíle pilotního ověření	14
6.2. Rozsah pilotáže	15
6.3. Personální obsazení hodnotitelských týmů.....	16
6.4. Harmonogram realizace pilotního ověření	16
6.5. Souběh pilotního ověření a kontroly ze strany České školní inspekce.....	18
6.6. Etika	18
6.7. Nástroje evaluace pilotního ověření	19
7. Výsledky pilotního ověření.....	20
7.1. „Zhodnotit, zdali je návrh standardů obsahově aplikovatelný pro určené typy zařízení.“ .	20
7.2. „Zhodnotit, zdali formulace standardů jsou jednotně chápány hodnotiteli a posuzovanými zařízeními.“	21
7.3. „Zhodnotit, zdali jsou standardy dostatečně konkrétní, ale přitom umožňují zařízením rozvíjet vlastní přístup k péči o děti.“	22
7.4. „Zhodnotit, zdali je naplňování standardů doložitelné, posoudit měřitelnost, hodnotitelnost standardů.“	23

7.5. „Zhodnotit způsob posuzování standardů z hlediska efektivity využívání navržených zdrojů kontroly a složení hodnotitelského týmu.“	23
7.6. „Zhodnotit, zdali návrh standardů může plnit svůj primární účel – tedy zdali může být nástrojem pro zvyšování kvality výchovné činnosti školských zařízení pro výkon úv/ov a zdali standardy kvality postihují všechny oblasti, které jsou pro kvalitu života dětí v těchto zařízeních důležité.“	27
7.7. „Posoudit dosažitelnost standardů a vyhodnotit, jaké podmínky je třeba naplnit, aby standardy mohly být implementovány do praxe.“	27
7.8. „Posoudit roli základních a rozvojových standardů.“	29
7.9. „Vyhodnotit nároky na posuzování standardů (časové, personální).“	29
7.10. „Vyhodnotit aplikovatelnost navrženého bodování.“	30
Závěrečné shrnutí a diskuze	32

ÚVOD

Tvorba Standardů kvality péče o děti v zařízeních ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče (dále jen jako Standardy kvality péče o děti) byla pod Národním ústavem pro vzdělávání (dále jen NÚV) zahájena v listopadu roku 2012. Úkol připravit Standardy kvality péče o děti byl do kmenové činnosti NÚV zadán Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v plánu činnosti na rok 2012 pod kódem 6A41S2 Standardy kvality péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Tvorba pokračovala také v dalších letech na základě schválených plánů práce NÚV pro rok 2013 a 2014. Realizací úkolu bylo pověřeno tehdejší oddělení 2.5 NÚV, v současné době Sekce Pedagogicko-psychologického poradenství, oddělení ústavní a ochranné výchovy, prevence a pracoviště pro certifikace programů primární prevence. Výstupem byly vytvořené Standardy kvality péče o děti, které byly připraveny k pilotnímu ověření. V roce 2013 přistoupil NÚV k žádosti o rezortní projekt MŠMT zaměřený na pilotní ověření standardů, z jehož prostředků měly být hrazeny náklady na místní šetření v zařízeních vykonávané tříčlennými hodnotitelskými týmy. Projekt *Pilotní ověření standardů kvality péče o děti v zařízeních ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče* byl pro rok 2014 schválen ve finanční výši 276 tisíc Kč. Cílem projektu bylo ověřit vytvořené standardy v praxi a na základě zjištěných poznatků je dále revidovat.

Závěrečná zpráva popisuje cíle, organizaci a obsah pilotního ověření, zaměřuje se na stěžejní výstupy z pilotáže, připojeny jsou rovněž závěrečné revidované Standardy kvality péče o děti.

1. DŮVOD VZNIKU STANDARDŮ KVALITY PÉČE O DĚTI

Poprvé byla v českém právním předpisu potřeba vzniku Standardů vyjádřena v roce 2009, a to usnesením vlády č. 883 z července 2009, kterým byl schválen *„Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009–2011“* (dále NAP). NAP definuje klíčové aktivity nutné pro zvýšení kvality péče o ohrožené děti a mezi ně jsou zařazeny standardy kvality. Transformační aktivity včetně tvorby Standardů kvality péče v zařízeních ústavní a ochranné výchovy a posilování prevence byly dále rozpracovány v návazné *„Národní strategii ochrany práv dětí: Právo na dětství“*, která byla vládou ČR schválena v listopadu roku 2011 a jejíž cíle mají být naplněny do roku 2018. Podrobněji pak byly strategické cíle rozpracovány ve schváleném *„Akčním plánu k naplnění národní strategie ochrany práv dětí 2012–2015“*.

V souvislosti s přípravou Národního akčního plánu byl v roce 2009 zpracován materiál *„Rámcová koncepce MŠMT ČR v oblasti transformace systému náhradní výchovné péče o ohrožené děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči“*. Součástí připravované *„Koncepce MŠMT v oblasti transformace systému náhradní výchovné péče v zařízeních“* je podle tohoto materiálu *„Zavádění efektivních a inovativních postupů do systému, které budou zvyšovat profesionalitu péče“*. Jedním z uvedených postupů je i systém standardů kvality pobytových a preventivních služeb.

Následně byla v roce 2012 schválena *novela zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů*, kterou bylo zmocňovací ustanovení § 41 doplněno tak, že „... ministerstvo stanoví vyhláškou standardy kvality pro preventivně výchovnou péči ve střediscích a standardy kvality pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy v zařízeních“.

V roce 2014 byl Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy zpracován a schválen *„Záměr koncepce řízení a rozvoje školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a preventivně výchovné péče zřizovaných při MŠMT na období 2014–2020“* (dále jen jako *„Záměr koncepce MŠMT z roku 2014“*). Součástí tohoto dokumentu je také akcent na tvorbu standardů kvality, rozpracování standardů na jednotlivé typy programů a zavádění standardů do praxe.

V současnosti MŠMT navazuje na jmenované dokumenty a směřuje k přípravě Standardů kvality a systému kontroly jejich naplňování do podoby prováděcího předpisu k zákonu č. 109/2002 Sb.

2. ÚČEL STANDARDŮ KVALITY

Účelem Standardů kvality je **nastavení a udržení srovnatelné úrovně kvality** poskytované péče v jednotlivých zařízeních napříč celou Českou republikou a **zvyšování kvality** péče o děti v zařízeních. Definují základní kritéria kvality péče a zároveň naznačují směr vývoje kvality poskytovaných služeb. Standardy odpovídají na otázku *Jaká (qualis) by měla péče v zařízeních být?* Vycházejí z aktuálních vědeckých poznatků a poznatků z praxe. Jsou použitelné pro široké spektrum různých typů ústavních zařízení (dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav, střediska výchovné péče). Standardy nemají za cíl péči o děti unifikovat a učinit ji uniformní, „standardizovanou“ v obsahovém slova smyslu, nespecifikují tedy konkrétní výchovné metody a

postupy. Svým nastavením a strukturou umožňují jednotlivým zařízením zvolit, vytvořit a rozvíjet svůj vlastní přístup péče o děti.

Záměr MŠMT je vydat standardy kvality jako prováděcí předpis k zákonu č. 109/2002 Sb. Tento směr nastavoval vznikajícím standardům určitý rámec, a musela být tedy zajištěna komplementarita ke stávajícím právním předpisům. Ve standardech proto nemohly být jinak, nově specifikovány obsahy, které jsou již zákonem určeny, a zároveň v nich nemohly zaznít obsahy, které by neměly přímou oporu ve stávajících zákonných normách. Standardy tedy nemohly např. nově definovat požadavky na personální obsazení a kvalifikační předpoklady pracovníků, počty dětí ve skupinách, materiální podmínky poskytované péče a jiné hodnoty, které mají s kvalitou péče úzkou souvislost. Standardy tedy přináší kritéria kvality tam, kde to bylo z hlediska existujících norem možné. Zároveň jejich tvorba přinesla řadu podnětů pro další revize příslušných právních předpisů. **Z tohoto důvodu považujeme tyto standardy za první verzi tematizující kvalitu v péči o děti v zařízeních a věříme, že v této práci bude nadále pokračováno v souvislosti s plánovanými změnami zákonných norem.**

Standardy kvality jsou formulovány tak, aby mohly sloužit širšímu spektru cílových skupin. Jsou určeny pracovníkům školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči **pro metodické vedení, sebereflexi a sebehodnocení** práce a zařízení, zároveň zprostředkovávají úvodní informace pro nové pracovníky a nastavují rámec pro další vzdělávání pracovníků, slouží tvůrcům politik a zřizovatelům **pro monitoring a kontrolu poskytované péče a také** dětem, rodičům a odborné veřejnosti **pro orientaci v tom, co mohou od péče očekávat.**

3. HISTORIE TVORBY STANDARDŮ KVALITY V LETECH 2012–2014

Přestože se Závěrečná zpráva vztahuje zejména k pilotnímu ověření, považujeme za důležité shrnout základní informace o tvorbě a obsahu ověřovaného nástroje.

PROCES TVORBY

Na základě kmenového úkolu přistoupil Národní ústav pro vzdělávání k tvorbě standardů v roce 2012. Byla využita analýza dostupných existujících standardů kvality v příbuzných oborech i výzkumných studií k problematice náhradní výchovné péče. Dále byly sesbírány podněty a připomínky od pracovníků v zařízeních ústavní a ochranné výchovy, od mladých dospělých, kteří žili v zařízeních ústavní a ochranné výchovy, byla zapojena ČŠI, MŠMT, zohledněny zkušenosti s realizací

systému řízení kvality v oblasti sociálních služeb. Standardy vycházejí z analýzy celkem 35 dokumentů a prošly konzultacemi u více než 200 odborníků v oblasti výchovy a vzdělávání dětí v ČR. Dílčí kroky jsou blíže specifikovány v následujících podkapitolách.

3.1. VÝZKUMNÉ A ANALYTICKÉ PRÁCE

Před samotným zahájením tvorby standardů proběhla analýza dostupných českých nebo zahraničních dokumentů, které slouží jako standardy kvality v příbuzných oborech anebo pojednávají o kvalitě péče o ohrožené děti zejména u pobytové péče. Dále byly provedeny rešerše a následná analýza výzkumných prací realizovaných v České republice, které se zabývají aktuálním děním na poli ústavní výchovy. Celkem bylo zahrnuto do analýzy 35 dokumentů. V roce 2013 byla sestavena fokusní skupina mladých dospělých, kteří měli dlouhodobou osobní zkušenost se životem v zařízeních ústavní výchovy. Cílem setkávání fokusní skupiny bylo zjištění zkušeností mladých dospělých s tématy, které jsou standardy ošetřovány, a příprava podnětů pro tvorbu standardů. Fokusní skupina se scházela od srpna do listopadu 2013, bylo uskutečněno 5 setkání. Skupiny se účastnilo 6 zástupců Vteřiny poté, nezávislé platformy pro práva dětí vyrůstajících mimo rodinu (dále pouze VP): předseda VP, Bc. Michal Ďord, místopředseda VP, Bc. Gracián Svačina, tajemnice VP, Mgr. Andrea Fridmanská, vedoucí sekce podnětů z DD, Bc. Radek Laci, koordinátor tvořivých dílen VP, Ing. Ondřík Troiak, redaktorka a editorka webové stránky VP, Alexandra Chludilová. Členové fokusní skupiny v průběhu tvorby standardů dále připomínkovali celkem tři postupně vznikající verze standardů.

3.2. PRACOVNÍ SKUPINA vedoucích pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči a zástupce České školní inspekce

V roce 2012 byla založena sedmičlenná pracovní skupina z vedoucích pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči, která se v letech 2012–2014 pravidelně jednou měsíčně scházela nad tvorbou standardů a adaptací jejich konkrétních formulací s ohledem na typ péče v poskytovaných zařízeních. Složení skupiny mělo zajistit aplikovatelnost standardů na všechny zahrnuté typy zařízení (dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, středisko výchovné péče, výchovný ústav). Zároveň měla přítomnost zástupce České školní inspekce přispět k tomu, aby byly standardy kvality hodnotitelné. Protože úkol tvorby standardů nebyl vůbec dotován, je zásluhou osobního angažmá členů této pracovní skupiny, že standardy vůbec mohly vzniknout.

Pracovních skupin se účastnili: PhDr. Božena Lányová: ředitelka, Dětský diagnostický ústav a SVP Liberec; Mgr. Olga Vernerová: ředitelka, Dětský domov a Školní jídelna, Solenice; PhDr. Pavel Janský, Ph.D., ředitel, Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna, Hradec Králové; PaedDr. Pavel Bártík: ředitel, Výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, základní škola, střední škola a školní jídelna, Děčín; Mgr. Jiří Holomek: inspektor České školní inspekce; Mgr. Patrik Matoušů: ředitel, VÚ a SVP Klíčov, Praha; Miloš Pícek: předseda ANV, ředitel, Soukromý dětský domov Zbytiny-Koryto. Skupina byla po celou dobu svého trvání

koordinována pracovníkem NÚV – PhDr. Helenou Pacnerovou a od poloviny roku 2014 rovněž Mgr. Lucií Myškovou, Ph.D.

3.3. KONZULTACE

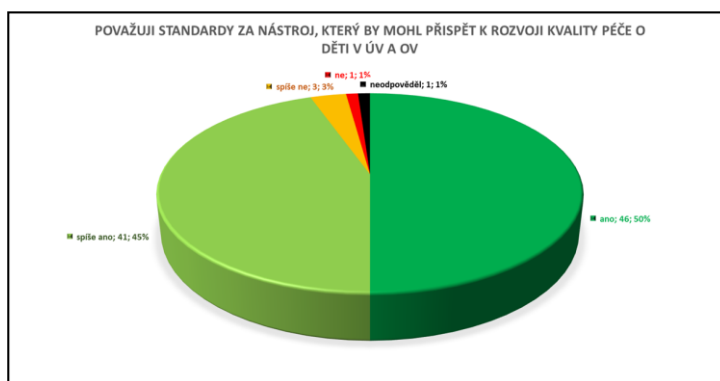
Standardy kvality musejí být komplementární ke stávajícímu systému právních předpisů vztahujících se k zařízením ústavní a ochranné výchovy. Tuto komplementaritu zajišťovaly průběžné konzultace s Odborem legislativy a exekutivního servisu – 61 MŠMT a s Oddělením dalšího vzdělávání a institucionální výchovy.

3.4. ZÍSKÁVÁNÍ ZPĚTNÝCH VAZEB

Materiál byl ve svých průběžně vznikajících verzích podrobován připomínkám ze strany vybraných odborníků nebo subjektů včetně veřejného ochránce práv, ČŠI, MŠMT, MPSV, Vteřiny poté, individuálních odborníků na poli ústavní péče.

Dále se konaly kulaté stoly na MŠMT a dvoudenní workshop pro pracovníky z ústavní výchovy, viz dále. Celkem bylo do připomínek zahrnuto více než 200 odborníků. Všechny tyto aktivity měly za cíl diskutovat návrh standardů a vyvodit z připomínek podněty pro změny ve standardech.

Ve dnech 11.–12. 3. 2014 se ve Vílanci u Jihlavy konal workshop pro pracovníky školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči k připravovaným Standardům kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči. Workshop organizovala Asociace náhradní výchovy ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a byl součástí veřejné odborné diskuze v rámci tvorby standardů. Výstupy z diskuze pracovníků (114 odborníků z oblasti problematiky ústavní výchovy) slouží jako podněty pro další práci na standardech. Rovněž v rámci workshopu proběhla anketa, která mapovala názory účastníků na standardy. Zúčastnění odborníci z prostředí ústavní výchovy celkově reflektovali standardy jako přínosný nástroj, neobávají se rizik spojených s případným zneužitím standardů a oceňují, že jejich tvůrci jsou lidé z oboru a praxe.

Dne 18. 3. 2014 se uskutečnil mezirezortní a mezioborový kulatý stůl ve Velkém zrcadlovém sále MŠMT. Na této akci byli přítomni zástupci MŠMT (Mgr. Lenka Šmídová, PhDr. Soňa Cpinová a členové Oddělení institucionální výchovy MŠMT), zástupce autorů Standardů kvality péče o děti v zařízeních ústavní a ochranné výchovy (PhDr. Božena Lányová a Mgr. Olga Vernerová), zástupce České školní

inspekce (Mgr. Jiří Holomek), zástupce veřejného ochránce práv (Mgr. Marie Lukasová), zástupce Asociace náhradní výchovy (Miloš Pícek), zástupce Federace dětských domovů ČR (PaedDr., Bc. Jana Koubová), zástupce Odboru rodiny a ochrany práv dětí MPSV (ThDr. Markéta Holečková, Mgr. Adam Křístek), zástupce mladých dospělých, kteří vyrostli v zařízeních ústavní a ochranné výchovy (Bc. Michal Ďord), zástupci Ligy lidských práv (Mgr. Anna Hofschneiderová, JUDr. Jaroš Matiaško), zástupce za zdravotnickou problematiku (MUDr. Jaroslav Matys), zástupce Nejvyššího státního zastupitelství (JUDr. Pavla Coufalová) a koordinátoři Kulatého stolu (PhDr. Helena Pacnerová, Mgr. Lucie Myšková). Dále byli pozváni, ale neúčastnili se: zástupci Asociace krajů ČR, Komise rady AKČR pro sociální věci, zástupce akademické půdy a zástupce Soudcovské unie.

Dále se dne 18. 12. 2014 uskutečnil na MŠMT Národní kulatý stůl k problematice speciálního školství na téma *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči – jejich ověřování a příprava do podoby prováděcího předpisu*.

4. STANDARDY KVALITY PÉČE O DĚTI – OBSAH A STRUKTURA

Cílem tvorby standardů bylo konkrétními kritérii postihnout hodnoty, které jsou pro dítě v kontextu jeho situace, rodiny a vývoje v rámci života v zařízení důležité a podstatné. Jsou jimi zejména:

1. **vztah a vztahovost dítěte** (k sobě samému, své rodině a blízkým lidem, k dětem a pracovníkům, kamarádům, škole, k věcem, prostředí, k tělu aj.); podpora pozitivních vztahů, práce s narušenými vztahy, podpora udržování navázaných vztahů, podpora udržení kontinuity ve vztazích apod.
2. **dítě v kontextu** své situace, rodiny, vývojových potřeb; podpora zachování sociálních, vztahových, materiálních kontextů, ve kterých dítě žije, podpora práce se životním příběhem dítěte, snižování a eliminace přetrhávání vazeb, podpora naplňování nejen fyzických, ale také psychologických potřeb dětí.
3. **dítě jako aktivní tvůrce a účastník procesu**; podpora informovanosti dítěte a jeho rodiny, možností spoluutvářet vlastní život v rámci zařízení i mimo něj, podpora spolurozhodování se, snižování a eliminace pasivního přijímání toho, co ústav přináší, podpora aktivizace dítěte i jeho rodiny.
4. **dítě jako součást komunity**, nikoli pouze zařízení; podpora zapojování dětí do aktivit komunity a snižování separace dětí a dětských skupin vyrůstajících v zařízení od ostatních dětí a lidí v blízkosti bydliště.
5. **dítě a jeho jedinečnost**; podpora péče šité na míru potřebám konkrétních dětí, eliminace skupinově založených postupů, které akcentují potřebu „zařízení“ nebo „skupin“ oproti potřebě jednotlivého dítěte.
6. **dítě jako budoucí samostatný dospělý**; podpora aktivit v zařízení, které rozvíjejí kompetence potřebné pro samostatný život dětí; podpora rozvoje podpůrných aktivit zařízení při přechodu mladých dospělých do samostatného života.

Výběr jmenovaných akcentů ve standardech vycházel zejména z aktuálních vědeckých poznatků, priorit národních a nadnárodních strategických dokumentů a ze zhodnocení aktuálních potřeb praxe v České republice. Konkrétní kritéria kvality, která na tyto hodnoty přímo nasedají, jsou pak formulována rovněž s ohledem na možnosti legislativy a praxe. Tento přístup byl inspirován principem Vygotského zóny nejbližšího vývoje. Tedy standardy přinášejí z pohledu tvůrců kritéria, která stojí výše než současný standard péče (pokud si o nějakém „standardu“ dovolíme hovořit při variabilitě kvality v péči, která je nyní poskytována), a tak poskytují dosažitelnou výzvu pro rozvoj péče v zařízeních. Zároveň ale nestojí příliš daleko, aby byla vnímána jako předem nedosažitelná, nezakomponovatelná do současných personálních, materiálních, finančních a legislativních možností. Přestože řada standardů obsahuje hodnotové konstanty, které již nelze postavit výše, nelze se na standardy dívat tak, že představují ideální – nejvyšší hladinu kvality péče v zařízeních. Záměrem je kráčet v rozvoji kvality postupně a nastavovat kritéria kvality, která jsou výše než současná praxe v daném zařízení, ale stále dosažitelná. **Proto tedy předpokládáme postupné inovace současného nástroje standardů ruku v ruce s inovacemi v právních předpisech.**

Standardy stanovují **osm základních zásad kvality péče o děti**, přes které je dále nahlíženo na všechny dílčí standardy. Zásady jsou tyto:

1. Péče je realizována v souladu s nejlepším zájmem dítěte, s ohledem na jeho věk, rozumové schopnosti, duševní a tělesný zdravotní stav a rodinný kontext.
2. Péče je realizována v souladu s individuálními potřebami dítěte.
3. Péče směřuje k rozvoji samostatnosti, aktivní účasti dítěte ve společnosti, k posilování sebedůvěry, identity dítěte a k rozvoji tělesných, duševních, citových a sociálních dovedností dítěte.
4. Péče splňuje požadavky na *typ péče* dle zákona č. 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
5. Péče je v souladu s principem rovného přístupu k dětem, zejména bez ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, národnostní, etnický nebo sociální původ, právní či společenské postavení, socioekonomické možnosti, zdravotní postižení, sexuální orientaci atd.
6. Péče zajišťuje naplňování práv dětí.
7. Péče vychází z aktuálních odborných poznatků.
8. Zařízením deklarované postupy jsou naplňovány v praxi.

Standardy obsahují **pět tematických kapitol**:

1. **Vymezení činnosti a informovanost**, zahrnuje 12 standardů. Shrnujícím záměrem souboru standardů v této tematické kapitole je to, že děti vědí, jak o ně bude v zařízení pečováno, s kým jej budou sdílet, kdo se o ně bude starat a co se od nich očekává. Zařízení má zpracované informace o své činnosti, které jsou srozumitelné a dostupné dětem, osobám odpovědným za výchovu a dalším příslušným subjektům. Děti vědí, co mají dělat v případě, pokud se cítí nespokojené. Existují mechanismy vedoucí k prevenci a nápravě porušení práv a povinností, o kterých jsou informováni děti, osoby odpovědné za výchovu i zaměstnanci.

2. **Průběh péče a návazné služby**, zahrnuje 39 standardů. Shrnujícím záměrem souboru standardů v této tematické kapitole je to, že přijetí, pobyt i odchod dítěte ze zařízení je realizován s respektem k potřebám dítěte a jeho zájmům. Dítěti je poskytována individuální podpora pro jeho komplexní rozvoj, uskutečňování vzdělávacích a výchovných cílů a pro přípravu na samostatný život. Děti jsou podporovány v udržení kontaktů s jejich blízkými osobami a podílejí se na rozhodování o důležitých aspektech svého života. Děti a osoby odpovědné za výchovu jsou seznámeny se svými právy a povinnostmi a vědí, co se od nich očekává.

3. **Personální agenda**, zahrnuje 7 standardů. Shrnujícím záměrem souboru standardů v této tematické kapitole je to, že se o děti stará dostatek kvalifikovaných zaměstnanců, kteří jsou odborně podporováni a znají své kompetence a odpovědnosti. Zařízení uplatňuje odpovědný výběr zaměstnanců a dalších příslušných osob (dobrovolníků, stážistů atd.). Existují mechanismy prevence a kontroly, které zabraňují možnosti nevhodného jednání s dětmi.

4. **Organizační aspekty**, zahrnuje 6 standardů. Shrnujícím záměrem souboru standardů v této tematické kapitole je to, že o děti pečují tým zaměstnanců, kteří vědí, kdo je řídí a komu se zodpovídají. Existují postupy spolupráce a sdílení informací uvnitř týmu i s dalšími zapojenými subjekty, které dbají na ochranu soukromí a osobních údajů dítěte a jeho rodiny. Zařízení pravidelně sleduje a hodnotí naplňování svého poslání, cílů a kvality poskytované péče a zohledňuje názory dětí, zaměstnanců a dalších zapojených osob.

5. **Prostředí výkonu péče**, zahrnuje 3 standardy. Shrnujícím záměrem souboru standardů v této tematické kapitole je to, že děti mají vytvořeno bezpečné prostředí, které umožňuje poskytování požadovaných služeb ve vztahu k jejich zájmům a specifickým potřebám.

Standardy jsou strukturovány tak, že nejprve jmenují osm průřezových zásad platných pro všechny standardy a dále následuje členění do pěti tematických kapitol. Každá kapitola pak obsahuje název tematické kapitoly, shrnující záměr standardů v této kapitole, podoblast standardů, číslo standardu, znění standardu, zdroje pro hodnocení naplňování standardu, typ standardu a skóre.

Oblast standardů

1. VYMEZENÍ ČINNOSTI A INFORMOVANOST

Shrnující záměr standardů

Děti vědí, jak o ně bude v zařízení pečováno, s kým jej budou sdílet, kdo se o ně bude starat a co se od nich očekává. Zařízení má zpracované informace o své činnosti, které jsou srozumitelné a dostupné dětem, osobám odpovědným za výchovu a dalším příslušným subjektům. Děti vědí, co mají dělat v případě, když se cítí nespokojené. Existují mechanismy vedoucí k prevenci a nápravě porušení práv a povinností, o kterých jsou informováni děti, osoby odpovědné za výchovu i zaměstnanci.

podoblast

1. A Cíle a poslání činnosti

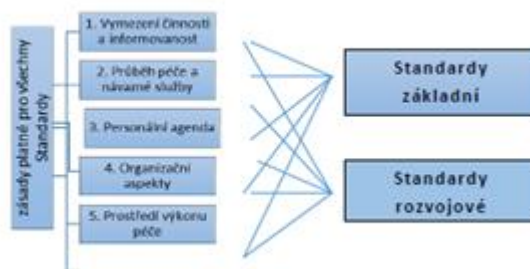
Číslo	Popis	Zdroje	Bodovací stupnice	Skóre
1.1	Zařízení má písemně stanovenou specifikaci cílové skupiny.	PP, ODD	5	0123
1.2	Zařízení má písemně definovány své cíle, činnost, poslání, zásady a základní principy poskytované péče, které respektují individuální kontext situace dítěte a jeho rodinné situace a kontinuitu jeho vývoje.	PP (např. ŠVP, výchovné plány, výchovné koncepce, učitelské řád atd.), ODD, Rv, RZ, RD, Vp	5	0123

Celkem je v dokumentu 67 standardů.

Vzhledem k tomu, že řada kritérií kvality je v současné době již stanovena zákonnými nebo nadzákonnými normami, bylo nutné zachovat kompatibilitu s existujícími ustanoveními platnými pro oblast ústavní a ochranné výchovy, jak již bylo popsáno výše. Ustanovení, která se vztahují ke kvalitě péče o děti

a mají přímou vazbu na výchovně-vzdělávací proces, na který se standardy zaměřují především, byla z právních předpisů vybrána, konkretizována a začleněna do standardů. Tyto standardy nazýváme **standardy základní**. Jsou to tedy ty standardy, které konkretizují požadavky vyplývající ze stávajících platných právních předpisů. Cílem standardů je ale rovněž naznačovat směr vývoje kvality a kvalitu péče dále zvyšovat. Za tímto účelem byly vytvořeny **standardy rozvojové**. Tyto standardy přinášejí témata, která v současné chvíli nejsou explicitně zakotvena v právních předpisech, mají za cíl dále naznačovat směr vývoje a rozvíjet kvalitu poskytované péče.

Diagram č. 2: Strukturace podle způsobu hodnocení

5. NÁVRH HODNOCENÍ NAPLŇOVÁNÍ STANDARDŮ

Standardy by jako prováděcí předpis byly podrobovány rovněž hodnocení, zdali jsou v zařízeních naplňovány. Z toho důvodu byl navržen a pilotně ověřen také mechanismus hodnocení, kteří tvůrci standardů doporučují dodržovat, pokud má být cílem kontroly podpora kvality. Řada standardů zahrnuje citlivá a subtilní témata a podstatné je především to, jak standardy naplňuje praxe zařízení, nikoli jeho dokumenty. Návrh hodnocení tedy zejména konkretizuje, kdo a s jakou kvalifikací může hodnocení vykonávat, jak by měl být složený hodnotitelský tým a z jakých zdrojů by měl tento tým čerpat informace o naplňování standardů. Navržené standardy v co největší možné míře pracují s dokumentací, která v zařízeních již existuje, nevytvářejí další administrativní zátěž a zaměřují se na získávání informací prioritně z rozhovorů a pozorování.

5.1. KOMPETENCE KE KONTROLE

Do zařízení ústavní a ochranné výchovy vstupuje celá řada aktérů za účelem kontroly jejich činnosti. V následujícím přehledu uvádíme základní instituce a orgány, které kontrolu v zařízeních vykonávají.

Tabulka č. 1: Příklady kontrol v zařízeních ústavní a ochranné výchovy

Orgán	Dle zákona	Zaměření kontroly
Česká školní inspekce	§ 174 zákona č. 561/2004 Sb.	kontrola činnosti škol a školských zařízení zapsaných do školského rejstříku

Okresní státní zastupitelství	§ 39 zákona č. 109/2002 Sb.	dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu ÚV a OV
Orgán sociálně právní ochrany dětí	§ 29 zákona č. 359/1999 Sb.	dodržování práv dítěte ve školských zařízeních
MŠMT	§ 35 zákona č. 109/2002 Sb., § 170 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb.	dodržování zákona č. 109/2002 Sb., kontrola využití finančních prostředků
Kraj – zřizovatel	§ 2 odst. 4, § 78 odst. 4 zákona č. 129/2000 Sb.	kontrola hospodaření
Veřejný ochránce práv	§ 1 zákona č. 349/1999 Sb.	kontrola dodržování práv dítěte ve školských institucionálních zařízeních
Krajská hygienická stanice	§ 82, 84 zákona č. 258/2000 Sb.	státní zdravotní dozor
Oblastní inspektorát práce	§ 3, § 5, § 7 až 9 zákona č. 251/2005 Sb.	dodržování právních předpisů
Finanční úřad	§ 10 odst. 2 písm. b) zákona č. 456/2011 Sb.	kontrola účetnictví
Nejvyšší kontrolní úřad	Čl. 97 Ústavy, § 3 zákona č. 166/1993 Sb.	kontrola hospodaření se státním majetkem
Poskytovatel pracovně lékařských služeb	§ 55 odst. 1 písm. a) zákona č. 373/2011 Sb.	sledování bezpečnosti, hodnocení prevence rizik
Hasičský záchranný sbor	§ 31 odst. 1 zákona č. 133/1985 Sb.	kontrola dodržování povinností stanovených předpisy o požární ochraně
Příslušná zdravotní pojišťovna	§ 22 zákona č. 592/1992 Sb.	kontrola plnění povinností plátce pojistného
Okresní správa sociálního zabezpečení	§ 90 zákona č. 187/2006 Sb.	kontrola provádění pojištění
Úřad pro ochranu osobních údajů	§ 37 zákona č. 101/2000 Sb.	kontrola povinností uložených zákonem

Pozn. Uvedený přehled kontrol není úplný.

Návrh systému kontroly Standardů kvality je zasazen do stávajícího systému kontrol. Zákonnou kompetenci ke kontrole výchovně-vzdělávacího procesu v zařízeních ústavní výchovy a preventivně výchovné péče pod rezortem školství má **Česká školní inspekce**, jak vyplývá z § 174 zákona č. 561/2004 Sb. Zjišťování a hodnocení naplňování standardů realizuje tedy Česká školní inspekce (dle § 174 odst. 2 zák. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

5.2. HODNOTITELSKÝ TÝM

Hodnotitelský tým se skládá vždy ze tří členů (výjimečně čtyř), jejichž rozdílnost je dána odborností, kvalifikací, akcentem na zjišťované oblasti v rámci standardů a používáním rozdílných primárních zdrojů pro zjišťování naplňování standardů.

1. **Pracovník České školní inspekce;** dokončil magisterské studium ve speciální pedagogice, etopedii nebo psychologii; účastní se minimálně dvakrát ročně vzdělávacího a supervizního programu pro hodnocení Standardů kvality.

Primární úlohou členů na této pozici je hodnocení dodržování všech zákonem daných nařízení, která má zařízení podle standardů splňovat. V tomto ohledu plní rovněž roli poradce pro ostatní členy hodnotitelského týmu. Tito členové používají jako zdroje zejména písemné podklady, elektronické zdroje, osobní dokumentaci dítěte, osobní dokumentaci zaměstnanců a vlastní pozorování. Okrajově mohou rovněž využívat rozhovory (se zaměstnanci i dětmi).

2. **Přizvaná osoba (dle § 174 odst. 11 z. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů) – vedoucí pracovník, tj. člen se zkušeností s vedoucí pozicí v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy;** splňuje praxi na pozici vedoucího v oblasti náhradní výchovné péče alespoň 5 let; účastní se minimálně dvakrát ročně vzdělávacího a supervizního programu pro hodnocení Standardů kvality.

Těžiště role vedoucích je v koordinaci a organizaci celého průběhu pilotních ověření vzhledem ke znalosti procesů a prostředí zařízení. V tomto ohledu zajišťují plynulý průběh komunikace se zástupci zařízení a poskytují informace ostatním členům hodnotitelského týmu v otázkách organizačních aspektů jejich působení v zařízení. Jako hodnotitelé využívají všechny uvedené dostupné zdroje, a to jak písemné zdroje, tak rozhovory s pedagogickými pracovníky (zejména s psychology či speciálními pedagogy) a vedením zařízení. Starají se o navození atmosféry důvěry mezi zařízením a hodnotitelským týmem.

3. **Přizvaná osoba (dle § 174 odst. 11 z. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů) – psycholog nebo etoped;** splňuje kromě předpokladů stanovených zákonem č. 563/2004 Sb. také praxi v oblasti náhradní výchovné péče v rozsahu alespoň 5 let; absolvoval dlouhodobý psychoterapeutický výcvik; účastní se minimálně dvakrát ročně vzdělávacího a supervizního programu pro hodnocení Standardů kvality.

Hlavní doménou práce člena týmu na této pozici je sledování toho, jak jsou legislativně stanovená opatření nebo písemně zaznamenané postupy zařízení realizovány v praxi. Těmito zjištěními doplňuje vyhodnocování standardů ostatních členů týmu. Rovněž zjišťuje naplňování standardů v subtilních a citlivých oblastech života dětí v ústavní výchově (klíma, vztahy apod.). Při sledování naplnění standardů kvality vychází zejména z pozorování a rozhovorů, které jsou vedeny jak s pedagogickými pracovníky (zejména vychovateli, učiteli), tak s dětmi. Zároveň využívá další uvedené zdroje, včetně písemné dokumentace, aby mohl srovnat písemné záznamy s praxí zařízení. Při komunikaci s dětmi i dospělými dbá na etické zásady (citlivé vedení rozhovoru, navození bezpečného prostředí pro komunikaci, přijetí, kladení otevřených otázek a citlivé reakce na získané informace, dbá na to, aby dotazy nebyly sugestivní, aby byly zaměřeny na sledované oblasti vymezené standardy atp.).

Členové hodnotitelských týmů nejsou vůči hodnocenému zařízení ani vůči sobě navzájem ve střetu zájmů.

Součástí výstupů hodnocení jsou: a) dílčí vyhodnocení pro každou oblast standardů, která zahrnují bodové ohodnocení, vysvětlení bodového ohodnocení a stanovení doporučení ke změně; b) celkové shrnutí hodnocení naplňování standardů kvality a shrnutí stěžejních doporučení.

5.3. ZDROJE PRO KONTROLU

Návrh hodnocení naplňování standardů obsahuje specifikaci zdrojů používaných při hodnocení a zavádí vícezdrojovou kontrolu. Navržené standardy v co největší možné míře pracují s dokumentací, která v zařízeních již existuje, nevytvářejí další administrativní zátěž a soustředí se na získávání informací prioritně z rozhovorů a pozorování. Standardy nejsou koncipovány tak, že by požadovaly tvorbu nové dokumentace vázané na samotné standardy, jako v jiných systémech hodnocení kvality, např. v sociálních službách, ale navazují na dokumentaci, kterou mají zařízení stanovenou již z jiných právních předpisů (jako je například vnitřní řád). K hodnocení naplňování standardů navrhuje použití vícezdrojové kontroly:

1. Standardní zdroje

- Rozhovor s vedoucím pracovníkem
- Rozhovor s dítětem
- Rozhovor se zaměstnancem
- Vlastní pozorování
- Písemné podklady
- Elektronické zdroje
- Osobní dokumentace dítěte včetně Programu rozvoje osobnosti dítěte
- Osobní dokumentace pedagogického pracovníka

2. Možné doplňkové zdroje (využité na základě odborného zjištění hodnotitelského týmu): rozhovor s rodinou, OSPOD, rozhovor s pedagogy ze školy

5.4. BODOVACÍ STUPNICE

Rozdělení Standardů na základní a rozvojové bylo v původním návrhu, který prošel pilotním ověřením, zohledněno také v navržených bodovacích stupnicích.

1. Stupnice základní (A): Je použita u základních (A) standardů a je skórována následovně:

1 bod = ano; 0 bodů = ne.

2. Stupnice rozvojová (B): Podle B stupnice se řídí hodnocení rozvojových (B) standardů a je skórována na této škále:

3 body = naplňuje v plném rozsahu; 2 body = naplňuje s doporučením k úpravám; 1 bod = naplňuje s výhradami; 0 bodů = nenaplňuje.

Po realizaci pilotního ověření bylo ale zjištěno, že stupnice pro základní standardy má nízkou rozlišovací schopnost a nutí hodnotitele zvolit jednu z extrémních variant, která nemusí odpovídat

hodnocené situaci. **Z tohoto důvodu je ve standardech po pilotním ověření navrženo stejné bodování pro standardy základní a rozvojové:**

1. slovní hodnocení;
2. bodová škála: 3 body = naplňuje v plném rozsahu; 2 body = naplňuje s doporučením k úpravám; 1 bod = naplňuje s výhradami a doporučením ke změnám; 0 bodů = nenaplňuje.

6. PILOTNÍ OVĚŘENÍ

Pilotní ověření se konalo na základě stejnojmenného schváleného rezortního projektu NÚV (kód 2037 – 6B 15 S3 PHÚ NÚV 2014). Metodologie pilotáže byla odsouhlasena v gremiální poradě a poradě vedení MŠMT v materiálu s názvem *Návrh pilotního ověření Standardů kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči*; č. j.: MSMT – 19751/2014 – NÚV. Na pilotním ověření participovala také Česká školní inspekce.

Pilotní ověření bylo realizováno s verzemi „Standardy kvality péče o děti ... pro účely pilotního ověření“ a „Standardy kvality péče o děti ... pro hodnotitele“. Druhá verze obsahovala navíc rozdělení jednotlivých standardů do prioritních kompetencí jednotlivých rolí hodnotitelského týmu. Ačkoli měl tedy hodnotitelský tým za úkol posuzovat standardy plošně a ve vzájemné spolupráci, byly před pilotáží každé roli vymezeny prioritní oblasti, za které v rámci šetření odpovídala.

6.1. CÍLE PILOTNÍHO OVĚŘENÍ

Pro účely pilotáže bylo vybráno 10 základních cílů, které se vztahují jak k samotnému nástroji Standardů kvality, tak k mechanismu navrženého hodnocení a k podmínkám pro implementaci standardů do praxe. Cíle:

- (1) Zhodnotit, zdali je návrh standardů obsahově aplikovatelný pro určené typy zařízení.
- (2) Zhodnotit, zdali formulace standardů jsou jednotně chápány hodnotiteli a posuzovanými zařízeními.
- (3) Zhodnotit, zdali jsou standardy dostatečně konkrétní, ale přitom umožňují zařízením rozvíjet vlastní přístup k péči o děti.
- (4) Zhodnotit, zdali je naplňování standardů doložitelné, posoudit měřitelnost, hodnotitelnost standardů.
- (5) Zhodnotit způsob posuzování standardů z hlediska efektivity využívání navržených zdrojů kontroly a složení hodnotitelského týmu.
- (6) Zhodnotit, zdali návrh standardů může plnit svůj primární účel – tedy zdali může být nástrojem pro zvyšování kvality výchovné činnosti školských zařízení pro výkon úv/ov a zdali standardy kvality postihují všechny oblasti, které jsou pro kvalitu života dětí v těchto zařízeních důležité.

- (7) Posoudit dosažitelnost standardů a vyhodnotit, jaké podmínky je třeba naplnit, aby standardy mohly být implementovány do praxe.
- (8) Posoudit roli základních a rozvojových standardů.
- (9) Vyhodnotit nároky na posuzování standardů (časové, personální).
- (10) Vyhodnotit aplikovatelnost navrženého bodování.

6.2. ROZSAH PILOTÁŽE

Celkem se do pilotáže zapojilo 10 zařízení. Byly zde zastoupeny všechny typy zařízení ústavní a ochranné výchovy a preventivní péče: tři dětské domovy, jeden dětský domov se školou, dva diagnostické ústavy, dva výchovné ústavy, dvě střediska výchovné péče (pobytová forma). V původním plánu mělo proběhnout šetření ve dvou dětských domovech se školou, tedy celkem v 11 zařízeních, ale vzhledem k prosincové dopravní kalamitě muselo být jedno šetření v dětském domově se školou zrušeno. Výběr zařízení, která se do pilotáže zapojila, probíhal v období březen–duben 2014. Výběr se uskutečnil na základě vyhodnocení těchto kritérií: kraj, počet dětí (kapacita/umístění), rok založení ústavu, zřizovatel, velikost sídla (město, vesnice atd.), začlenění ústavu do okolní běžné zástavby, specifika (např. výchovně léčebný režim).

V pilotáži byla zahrnuta zařízení z celkem osmi krajů: Pardubického, Hlavního města Prahy, Ústeckého, Středočeského, Plzeňského, Jihomoravského, Moravskoslezského a Jihočeského. Podoba zařízení zapojených do pilotáže byla vzhledem k daným kritériím různorodá. Z hlediska počtu umístěných dětí bylo nejmenší zařízení s 8 dětmi a největší s 87 dětmi. Zapojeny byly nově vzniklé ústavy (nejmladším ústavem byl dětský domov z roku 2006) i ústavy s delší nebo dlouhodobou historií (nejstarším ústavem byl výchovný ústav s historií sahající do roku 1889). Do pilotáže byla zahrnuta jak zařízení, která se o účast dobrovolně aktivně přihlásila, tak zařízení, která byla vytipována a oslovena.

Výběr zařízení byl schválen vedoucím Oddělení institucionální výchovy MŠMT. Všechna zařízení udělila s konáním pilotáže souhlas. Pro účely závěrečné zprávy je identita konkrétních zařízení skryta proto, abychom zajistili co nejvyšší anonymitu zjištěných dat.

Tabulka č. 2: Zařízení zapojená do pilotního ověření

	Zařízení	Kraj	Počet dětí	Cílová skupina	Rok založení	Zřizovatel
1	Dětský domov 1	Pardubický	32	koedukované	1930	kraj
2	Dětský domov 2	Praha	16	koedukované	2006	o. p. s.
3	Dětský domov 3	Ústecký	87	koedukované	1946	kraj
4	Dětský domov se školou 1	Středočeský	30	chlapci	2003	MŠMT

5	Dětský diagnostický ústav 1	Plzeňský	40	koedukované	1971	MŠMT
6	Dětský diagnostický ústav 2	Jihomoravský	12	koedukované	1994	MŠMT
7	Výchovný ústav 1	Moravskoslezský	56	chlapci	1889	MŠMT
8	Výchovný ústav 2	Jihomoravský	42	koedukované	1919	MŠMT
9	Středisko výchovné péče 1	Plzeňský	8	koedukované	1996	MŠMT
10	Středisko výchovné péče 2	Jihočeský	16	koedukované	1975	MŠMT

6.3. PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ HODNOTITELSKÝCH TÝMŮ

Za Českou školní inspekci byli do hodnotitelských týmů jmenováni: PhDr. Miloslava Paclíková, Mgr. Jiří Holomek, Mgr. Pavel Schönwalder, Mgr. Antonín Grulich. Na pozici vedoucí úv/ov byli nominováni: PhDr. Božena Lányová, Mgr. Olga Vernerová, Mgr. Patrik Matoušů, PaedDr. Pavel Bártík. Pozici psycholog/etoped v rámci hodnotitelských týmů zastávali: PhDr. Karel Hrubý, Mgr. et Mgr. Tereza Vajbarová, Mgr. Vladimír Brepta, PhDr. MgA. Dagmar Slavíková, PhDr. Jan Mattioli, Ph.D. Roli evaluátorů zastávali: Mgr. Jakub Říman, Mgr. Lucie Myšková Ph.D., PhDr. Helena Pacnerová.

6.4. HARMONOGRAM REALIZACE PILOTNÍHO OVĚŘENÍ

V původním plánu projektu byla realizace pilotáže umístěna do období květen–červen 2014. Ovšem vzhledem k tomu, že pro pilotní ověření bylo zapotřebí zajistit účast školních inspektorů a harmonogram musel být kompatibilní s naplánovanou činností ČŠI, musela být realizace pilotáže odložena na říjen–prosinec 2014. Z tohoto důvodu se posunulo vydání revidované verze standardů z původně plánovaného prosince 2014 na únor 2015. Podrobnosti k harmonogramu zajištění pilotního ověření přináší tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: Harmonogram realizace pilotního ověření

Úkol	Období realizace	Zapojení aktéři
Příprava metodiky pilotního ověření	leden–březen 2014	NÚV
Výběr zařízení do pilotáže	duben 2014	NÚV, MŠMT
Výběr hodnotitelů do pilotáže	duben–květen 2014	NÚV
Školení hodnotitelů na pilotní ověření	říjen 2014	NÚV, ČŠI
Realizace místních šetření v zařízeních	říjen (30. 10.) – prosinec (4. 12.)	NÚV, ČŠI
Evaluace pilotního ověření	prosinec (16. 12.)	NÚV
Vyhodnocení výsledků pilotáže a revize standardů	leden 2015	NÚV
Předložení zprávy z pilotního ověření a upravených standardů do podoby prováděcího předpisu	únor 2015	NÚV

Délka jednotlivých místních šetření se pohybovala od 2 do 3 dnů v závislosti na odhadu délky šetření dle vyhodnocení dílčích proměnných zařízení. 50 % místních šetření bylo realizováno v délce 2 dnů a 50 % v délce 3 dnů. Podrobnosti jsou uvedeny v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4 : Délka jednotlivých místních šetření v rámci pilotního ověření

	Zařízení	Kraj	Počet dětí	Celkový počet dní PO
1	Dětský domov 1	Pardubický	32	2
2	Dětský domov 2	Praha	16	2
3	Dětský domov 3	Ústecký	87	2
4	Dětský domov se školou 1	Středočeský	30	2
5	Dětský diagnostický ústav 1	Plzeňský	40	3
6	Dětský diagnostický ústav 2	Jihomoravský	12	3
7	Výchovný ústav 1	Moravskoslezský	56	3
8	Výchovný ústav 2	Jihomoravský	42	3
9	Středisko výchovné péče 1	Plzeňský	8	3 (souběh se šetřením č. 5)
10	Středisko výchovné péče 2	Jihočeský	16	2

6.5. SOUBĚH PILOTNÍHO OVĚŘENÍ A KONTROLY ZE STRANY ČESKÉ ŠKOLNÍ INSPEKCE

Pilotní ověření probíhalo za současné realizace inspekční činnosti ČŠI. Důvodem k tomuto souběhu byla především potřeba zapojení školských inspektorů do pilotáže, což by bez souběhu s inspekční činností nebylo ze strany ČŠI realizovatelné. Přestože ze strany tvůrců zazněl původní požadavek oddělit procesy kontroly a pilotáže velmi zřetelně a transparentně, muselo být z uvedeného důvodu přistoupeno ke kompromisu. Předmět kontroly ČŠI byl ve většině případů formulován na dílčí součást výchovně vzdělávací činnosti, např. počty dětí ve skupinách, a neměl tedy pokrývat celou oblast výchovně vzdělávací činnosti jako standardy.

K výkonu kontroly byli Českou školní inspekcí pověřeni dva inspektoři, z nichž vždy jeden (výjimečně oba) byl zároveň součástí hodnotitelského týmu v pilotáži. Role pracovníka ČŠI v rámci kontroly byla odlišná od role pracovníka ČŠI v rámci pilotáže. V pilotním ověření vystupoval pracovník ČŠI jako odborník pro hodnocení naplňování standardů ve vymezených oblastech popsaných standardy, spolupracoval s týmem a plnil instrukce vedoucího hodnotitelského týmu, kterým byl vedoucí pracovník úv, ov.

Na začátku pilotního ověření měl pracovník ČŠI seznámit statutárního zástupce zařízení a ostatní členy hodnotitelského týmu s předmětem kontroly, pojmenovat odlišnosti v roli zástupce ČŠI při kontrole / při pilotním ověření a seznámit přítomné s tím, jakým způsobem bude pracovat s výstupy kontroly a s výstupy pilotního ověření. Zařízení i hodnotitelům tak mělo být srozumitelné, která část činnosti hodnotitelů probíhá v rámci inspekční činnosti / pilotního ověření (případně v souběhu obou aktivit). Výstupem souběhu inspekční činnosti a pilotního ověření byla zpráva z inspekční činnosti, která se vztahovala k zadání inspekční činnosti, dále zpráva z pilotního ověření, která zahrnovala komplexní zhodnocení naplňování standardů kvality. Hodnotitelský tým i zařízení byly o souběhu pilotáže s kontrolou dopředu informovány a od ředitelů zařízení byl znovu získán souhlas s pilotáží (původní souhlas získaný od zařízení v dubnu 2014 tento fakt nezahrnoval).

6.6. ETIKA

Zařízení byla do pilotáže zapojena na základě informovaného souhlasu, vstup do pilotního ověření byl z jejich strany zcela dobrovolný. Výstupy z pilotního ověření byly anonymizovány a všechny informace (vyjma informací, které podléhají ohlašovací povinnosti, a informací, které jsou společné pro kontrolu ČŠI), jež hodnotitelé při pilotáži zjistili, podléhají mlčenlivosti. Za tímto účelem také všichni hodnotitelé podepsali **Čestné prohlášení o mlčenlivosti**.

Před pilotáží bylo pro hodnotitele formulováno několik následujících pravidel, která se zavázali respektovat.

Členové hodnotitelského týmu při pilotáži vystupují **kooperativně a partnersky, s respektem a transparentně**. Vystupování hodnotitelského týmu v průběhu pilotáže by mělo být **věcné a profesionální**. Přístup hodnotitelského týmu je charakteristický **zaměřením na sběr informací** o tématech stanovených standardy, profesionálním využíváním možných zdrojů a snahou pomoci zařízení shromáždit zdroje, ze kterých je naplňování standardů doložitelné.

Hodnotitelský tým při sestavování harmonogramu co nejvíce **respektuje program a chod zařízení**. Na úvod šetření se představí (podle dohody s ředitelem) a lidem, se kterými budou v rámci šetření v kontaktu, vysvětlí svou roli a důvod své přítomnosti.

O dokumentaci a rozhovory zásadně **žádají**. Osobu, která rozhovor poskytuje, **vždy informují o etických pravidlech vedení rozhovoru** (např. že nemusí odpovídat na otázky, může rozhovor přerušit nebo ukončit) a **o pravidlech zacházení s výsledky rozhovoru** (např. že budou anonymizovány). Rozhovoru se může zúčastnit rovněž evaluátor, po předchozí domluvě s hodnotitelem.

Při zpracovávání získaných informací mají členové hodnotitelského týmu na paměti, že chtějí zařízení poskytnout takovou **zpětnou vazbu**, která bude užitečná pro rozvoj zařízení. To by se mělo odrazit ve způsobu reflexe závěrů pilotáže v daném zařízení (ústní i písemné). V reflexi naplňování standardů se zaměřujeme na pojmenování zdařile naplněných standardů a silných stránek zařízení a zároveň na pojmenování té části praxe, která stanoveným kritériím prozatím neodpovídá. U pojmenování nedostatečně naplněných oblastí pak následuje vždy **vysvětlení a doporučení**, která by mohla vést k odstranění nedostatku. Pilotní ověření má zařízením **pomoci** nahlédnout jejich dosavadní praxi a dále ji progresivně rozvíjet.

Vyhodnocení toho, zdali zařízení dosahuje úrovně, kterou standard definuje, je předmětem **spolupráce celého hodnotitelského týmu**, měl by pro to být rezervován dostatečný prostor v posledním dni místního šetření.

Hodnotitelský tým vždy na závěr poskytne zařízení zpětnou vazbu k průběhu a výsledkům pilotního ověření. Ta následuje po sjednocení názorů hodnotitelského týmu a koresponduje s následnou závěrečnou zprávou.

Standards kvality jsou **ve fázi vývoje**, s touto perspektivou hodnotitelé rovněž přistupují k jejich používání.

6.7. NÁSTROJE EVALUACE PILOTNÍHO OVĚŘENÍ

Významnou součástí realizace pilotáže byla evaluační část, jejímž cílem bylo zodpovědět otázky formulované v cílech pilotního ověření (viz podkapitolu 6.1).

Po celou dobu každého z deseti místních šetření byl kromě hodnotitelského týmu přítomen také **evaluátor** – výzkumný pracovník NÚV. Evaluátor byl v roli pozorovatele procesu, účastnil se všech fází šetření (studia dokumentace členů týmu, rozhovorů s pedagogickými pracovníky, vedením i s dětmi, diskuse o naplnění standardů atp.), zároveň ale také sám vedl rozhovory s pedagogickými pracovníky, dětmi i členy hodnotitelského týmu o procesu pilotního ověřování. Předmětem činnosti evaluátorů při místních šetřeních bylo sledování procesu pilotního ověřování, hledání odpovědí na vytyčené otázky (viz cíle pilotního ověření), analýza dalších zdrojů evaluace. Předmětem činnosti evaluátora nebylo hodnocení naplňování standardů zařízením, hodnocení práce hodnotitelského týmu, poskytování konzultací zařízení/hodnotitelům, vedení práce hodnotitelského týmu při místním šetření.

Celkem byly k evaluaci pilotáže využity tyto zdroje:

1. Interní evaluační zpráva z každého šetření od evaluátorů, která shrnovala podněty z pozorování a rozhovorů při místním šetření. (sesbíráno v počtu 10)

2. Komentáře ke standardům z každého šetření od evaluátorů, ve kterých se vyjadřovali k hodnocení jednotlivých standardů a doporučovali změny. (sesbíráno v počtu 10)
3. Podrobné vyhodnocení z každého šetření od hodnotitelských týmů, ve kterém se vyjadřovali k hodnocení jednotlivých standardů a doporučovali změny. (sesbíráno v počtu 10)
4. Závěrečná zpráva z každého šetření od hodnotitelských týmů, která shrnovala současný stav v naplňování standardů a doporučení pro zařízení. (sesbíráno v počtu 10)
5. Zpětnovazební dotazníky určené ředitelům pilotovaných zařízení. (sesbíráno v počtu 10)
6. Evaluační setkání evaluátorů a hodnotitelských týmů po ukončení všech místních šetření.

Celkem bylo kvalitativnímu vyhodnocení dat podrobena 50 dokumentů od hodnotitelů, evaluátorů i ředitelů pilotovaných zařízení. Kvantitativní data byla vyhodnocena v excelovském souboru.

7. VÝSLEDKY PILOTNÍHO OVĚŘENÍ

Výsledky jsou formulovány jako odpovědi na 10 základních cílů pilotního ověření. V následujících podkapitolách uvádíme přehled základních zjištění k hodnoceným oblastem evaluace a dále opatření, která jsme pro revizi standardů vyvodili.

7.1. „ZHODNOTIT, ZDALI JE NÁVRH STANDARDŮ OBSAHOVĚ APLIKOVATELNÝ PRO URČENÉ TYPY ZAŘÍZENÍ.“

K této oblasti se vyjadřovali jak členové hodnotitelského týmu, tak ředitelé pilotovaných zařízení. Uváděné výsledky tedy vycházejí z analýz dat poskytnutých oběma zmíněnými zdroji.

Z celkového počtu původně pilotovaných 69 standardů byla aplikovatelnost zpochybněna u 10 standardů, konkrétně u těchto:

- (1) Jako nevhodné pro dětský diagnostický ústav byly hodnotiteli označeny tyto standardy: 2.10, 2.32, 2.36, 2.37, 2.38, 2.40 a částečně 2.31, jako částečně aplikovatelný byl označen standard 2.29.
- (2) Jako nevhodné pro středisko výchovné péče – pobytovou formu byly hodnotiteli označeny tyto standardy: 2. 2, 2.36, 2.37, 2.38, 2.40, jako částečně aplikovatelný byl označen standard 2.29.
- (3) Jako částečně aplikovatelný pro dětský domov se školou byl označen standard 2.29.
- (4) Jako nevhodný pro dětský domov byl označen standard 2.9.

Standardy, které nejsou aplikovatelné na střediska výchovné péče – ambulantní formu byly označeny již při tvorbě standardů. Vzhledem k tomu, že se standardy na tyto služby vztahují pouze minimálně a mělo by smysl je hodnotit pouze v kontextu celého zařízení (tj. nikoli samostatně), nebyly ambulance zařazeny do pilotáže. Záměrem pokračující tvorby standardů v roce 2015 je právě specifikace standardů kvality pro ambulantní služby středisek.

Jmenované nálezy byly následně prodiskutovány s pracovní skupinou a tam, kde bylo třeba vymezit aplikovatelnost konkrétního standardu na určený typ zařízení, bylo tak učiněno jako poznámka k textu standardu.

7.2. „ZHODNOTIT, ZDALI FORMULACE STANDARDŮ JSOU JEDNOTNĚ CHÁPÁNY HODNOTITELI A POSUZOVANÝMI ZAŘÍZENÍMI.“

K této oblasti se vyjadřovali jak členové hodnotitelského týmu, tak také ředitelé pilotovaných zařízení a evaluátoři. Uváděné výsledky tedy vycházejí z analýz dat poskytnutých všemi zmíněnými zdroji.

Celkem bylo identifikováno 7 standardů, které byly doporučeny k reformulaci. V tabulce č. 5. uvádíme původní znění standardů, důvody zpochybnění srozumitelnosti a jednoznačnosti formulace a nové ošetření standardu v revidovaných standardech.

Tabulka č. 5: Změny ve formulaci standardů

Číslo standardu	Původní znění	Důvod doporučené změny	Zvolené opatření
1.7	Zařízení uplatňuje interní a externí mechanismy pravidelného hodnocení naplňování poslání, cílů a kvality poskytované péče včetně vyhodnocování zpětných vazeb a stížností.	Standard je velmi obecně formulovaný, zařízením není srozumitelné, co se myslí interními a externími mechanismy.	Do znění standardu byla vložena závorka přibližující obsah standardu (např. vyhodnocování PROD, supervize, porady o dětech, jednání pedagogické rady, stížnosti, evaluační dotazníky, dotazníkové šetření, zpětné vazby ze spoluprávy).
2.4*	Předávající školské zařízení zajišťuje předání potřebných informací o přemísťovaném dítěti. Přijímající zařízení vyžaduje dostatečné informace o dítěti a vytváří vhodné podmínky pro jeho přijetí.	Formulace se ukázala jako matoucí pro hodnotitele i zařízení. Nebylo zcela zřetelné, ke kterým dvěma situacím standard odkazuje.	Standard byl přeformulován: Při přijímání dítěte zařízení vyžaduje potřebnou dokumentaci a dostatečné informace o dítěti a vytváří vhodné podmínky pro jeho přijetí, při předávání dítěte zajišťuje předání potřebné dokumentace a informací.
2.17	Program rozvoje osobnosti dítěte definuje potřeby dítěte, cíle umístění/programu, způsoby naplňování potřeb a cílů, roli zaměstnanců v naplňování programu rozvoje, způsoby vyhodnocování naplňování jeho cílů. Plán zahrnuje např. zdravotní potřeby, naplňování fyzických a duševních potřeb dítěte, vzdělávací potřeby, kulturní, volnočasové, náboženské, jazykové potřeby, kontakt a práce s rodinou, přáteli a blízkými osobami. Zařízení zajišťuje, že PROD je implementován do programů a činností s dětmi a je živým nástrojem péče o dítě. Program je sestavován společně s dítětem.	Velmi dlouhý standard, který ošetřuje náplň PROD – v rámci znění standardu obsah PROD není možné srozumitelně strukturovat. V rámci hodnocení a čtení standardu byla přes jeho délku vynechávána poslední stěžejní část standardu. Zároveň používá pouze pojem PROD, který se nevztahuje na SVP (zde je vyhláškou vymezený Individuální výchovný plán).	Standard byl přeformulován a rozšířen také na IVP. Struktura PROD a IVP bude blíže pojednána v příloze standardů. Nové znění: Zařízení má zpracován Program rozvoje osobnosti dítěte (v SVP Individuální výchovný plán), který obsahuje podrobnosti stanovené přílohou č. ... Zařízení zajišťuje, že PROD je implementován do programů a činností s dětmi a je živým nástrojem péče o dítě. S obsahem PROD je dítě seznámeno a může se k němu vyjádřit.

2.18	Zařízení určí klíčového pracovníka (pedagogický pracovník či sociální pracovníce) pro každé dítě a písemně stanoví jeho roli ve vztahu k naplňování potřeb dítěte.	Chybí definice klíčového pracovníka, každý jej pojímá jinak.	Ve slovníku pojmů bude pojem klíčový pracovník vymezen.
2.24*	Dítě má v zařízení prostor pro to, aby si mohlo uchovávat své osobní věci uzamčené a má k nim přístup. Přístup dalších osob do těchto prostor dítěte je specifikován a jsou s ním seznámeni pracovníci zařízení i dítě.	Tato formulace umožňovala širokou škálu interpretací toho, kde uzamykatelný prostor může být a jaký k nim dítě může mít přístup. Tedy i prostor ve sklepě či jiné budově než dítě bydlí, přístupný pouze za dozoru a na odemčení vychovatele, by teoreticky byl dle původní formulace přípustný.	Byla změněna formulace: Dítě má v rámci výchovné nebo rodinné skupiny prostor, kde si může uchovávat své osobní věci uzamčené a má k nim volný přístup. Přístup dalších osob do těchto prostor dítěte je specifikován a jsou s ním seznámeni pracovníci zařízení i dítě.
2.27*	Děti jsou podporovány v navazování kontaktů a k účasti na volnočasových aktivitách mimo zařízení (včetně samostatných vycházek, víkendů a prázdnin) v přirozeném sociálním prostředí dítěte.	Původní formulace používající termín „volnočasové aktivity“ vedla v některých případech ke slučování se standardem č. 2.26: Zařízení preferuje a vytváří příležitosti k tomu, aby dítě využívalo veřejně dostupných služeb mimo zařízení (škola, mateřská škola, zájmové kroužky apod.).	Byla změněna formulace, tak, aby zde byl akcentován volný čas dítěte, nikoli řízené aktivity jako je to ve standardu 2.26: Děti jsou podporovány v navazování kontaktů a k trávení svého volného času mimo zařízení v přirozeném sociálním prostředí dítěte.

7.3. „ZHODNOTIT, ZDALI JSOU STANDARDY DOSTATEČNĚ KONKRÉTNÍ, ALE PŘITOM UMOŽŇUJÍ ZAŘÍZENÍM ROZVÍJET VLASTNÍ PŘÍSTUP K PÉČI O DĚTI.“

Tento cíl byl vyhodnocován zejména v evaluačních rozhovorech s vedoucími pracovníky pilotovaných zařízení a na základě pozorování evaluátorů. Na počátku je třeba říci, že pro hodnocení tohoto cíle jsme neměli dostatečné množství podkladů a bude dále vyhodnocován při implementaci standardů do praxe. V průběhu pilotáže nebyl identifikován problém s přílišnou konkretizací některého ze standardů, který by svou formulací či zaměřením zabraňoval jinak dobré praxi. Diskuze se objevily u následujících standardů: Opatření uzamykatelných skříněk pro děti vyplývající ze standardů se neshodovalo s filozofií přibližování prostředí rodině v jednom ze zařízení. Dále se objevovaly občasné neshody mezi hodnotiteli a zařízeními v pojetí motivačních systémů, které byly spíše důsledkem rozdílných zkušeností z jiných typů zařízení nežli špatné formulace standardu. Ukázalo se, že téma motivačních systémů (standard 2.20) by se mělo stát důležitým tématem ve vzdělávání ve standardech. Jedním z diskutovaných témat byla také část standardu č. 2.37: ... *Mladý dospělý obdrží seznam kontaktních míst a osob, na které se může obrátit v případě náhlých nebo krizových událostí. Na přípravách se podílí také osoba odpovědná za výchovu a další odpovědné orgány.* V jednom ze zařízení byly děti podporovány v aktivní tvorbě takového kontaktního seznamu, který tedy, jak praví standard, „neobdržely“. Vyhodnocení diskuzí kolem jednotlivých standardů nakonec **nezpochybnilo dostatečnou míru otevřenosti vůči jednotlivým přístupům zařízení**, a nebyla tedy prozatím zvolena žádná další opatření.

7.4. „ZHODNOTIT, ZDALI JE NAPLŇOVÁNÍ STANDARDŮ DOLOŽITELNÉ, POSODIT MĚŘITELNOST, HODNOTITELNOST STANDARDŮ.“

Původní návrh standardů obsahoval vymezení konkrétních možných zdrojů pro hodnocení naplňování jednotlivých standardů. Lze říci, že doložitelnost standardů je možná pouze tam, kde je podstatnou součástí obsahu standardu zakotvení tématu v některém z dokumentů. U ostatních standardů, kde bylo využíváno více zdrojů, jako jsou rozhovory nebo pozorování, hovoříme spíše o „hodnotitelnosti“. Termín měřitelnost odkazuje ke kvantitativním ukazatelům naplňování standardů, vzhledem k povaze daných standardů je měření takových ukazatelů tedy irelevantní a spíše by mohlo vést k redukci podstaty daných standardů.

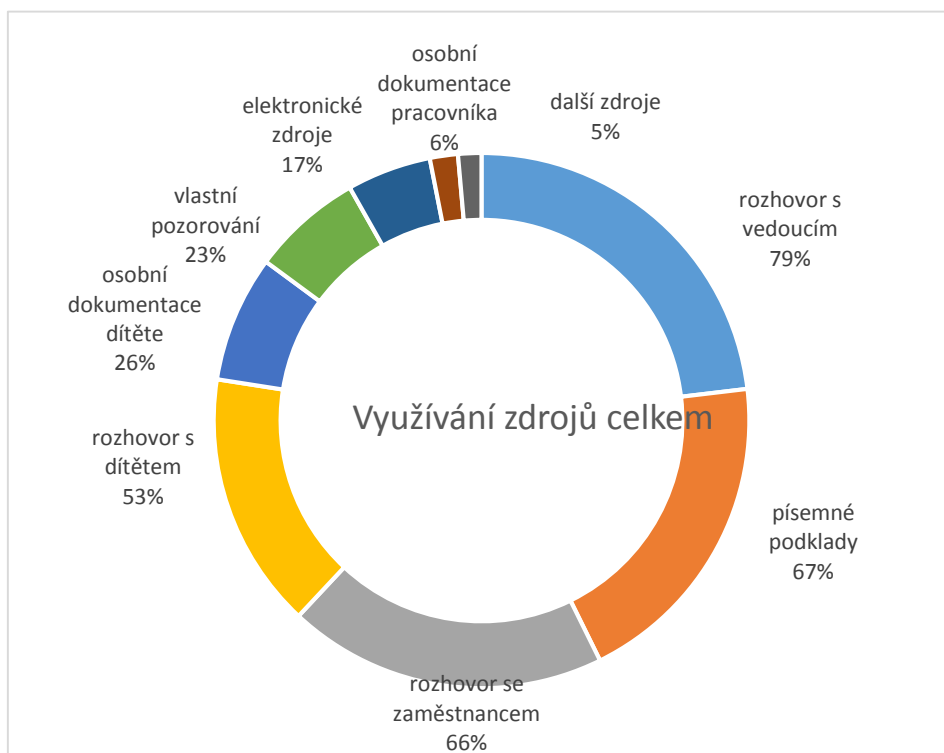
Doložitelnost nebyla zpochybněna u žádného ze standardů. Hodnotitelnost standardů byla postavena do otázky u standardů, u kterých, jak se po pilotáži ukázalo, nebyly dobře definovány zdroje a byly k nim přiřazeny neadekvátní role v rámci hodnotitelského týmu. Pokud např. člen týmu, který nevyužíval k hodnocení rozhovory s dětmi nebo pracovníky, měl za prioritní oblast hodnocení stanoven standard postavený na rozhovorech s dětmi (jinak obtížně hodnotitelný), pak byl standard v této situaci nehodnocen nebo hodnocen okrajově či formálně (opřeny primárně o tolik nepodstatné písemné podklady). To se týkalo např. standardu 2.36, 3.5, 3.6, 3.7, 4.1, 4.2. Opatřením na tento problém je krytí každého standardu alespoň dvěma členy týmu a adekvátní přiřazení zdrojů zjišťování.

7.5. „ZHODNOTIT ZPŮSOB POSUZOVÁNÍ STANDARDŮ Z HLEDISKA EFEKTIVITY VYUŽÍVÁNÍ NAVRŽENÝCH ZDROJŮ KONTROLY A SLOŽENÍ HODNOTITELSKÉHO TÝMU.“

Informace o efektivitě využívání zdrojů a o složení hodnotitelského týmu byly získávány napříč všemi evaluačními nástroji.

Podle vyznačování použitých zdrojů u jednotlivých standardů ze strany hodnotitelských týmů vypadalo využívání jednotlivých zdrojů následujícím způsobem:

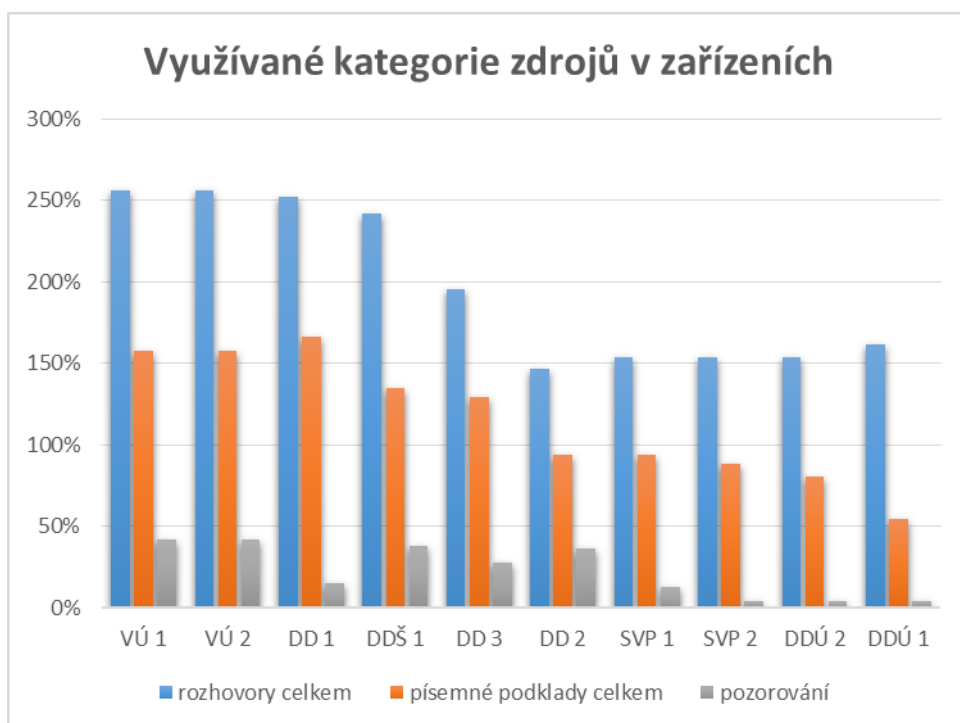
Z níže uvedeného grafu vidíme, že nejčastěji, tedy pro největší množství standardů byly využívány rozhovor s vedoucím (79 %), písemné podklady (67 %), rozhovor se zaměstnancem (66 %) a rozhovor s dítětem (53 %). Naopak nejméně byly použity další zdroje a osobní dokumentace pracovníka. Pozitivně zde vnímáme především vysoké zastoupení rozhovorů celkem, včetně rozhovorů s dítětem. Po zpracování výsledků hodnotitelé graf komentovali tak, že jsou překvapeni nízkým zastoupením zdroje „pozorování“ (23 %), popisují jej jako nepravděpodobný a ve skutečnosti zastoupený v mnohem větší míře. Tuto odchylku vysvětlují vlastní chybou ve vyznačování použitých zdrojů u jednotlivých standardů.

Pokud sloučíme uvedené zdroje do tří kategorií: rozhovory, písemné podklady a pozorování, pak vidíme, že nejhojněji používaným zdrojem byly rozhovory, dále písemné podklady a výše komentované pozorování.

Zajímavé je také rozlišení používání zdrojů jednotlivými hodnotitelskými týmy. Vidíme, že některé týmy využívaly celkově vyšší počet zdrojů pro hodnocení standardů než jiné týmy. Čím vyšší souhrnné procento použitých zdrojů, tím kvalitnější vícezdrojová kontrola byla pro jednotlivé standardy použita.

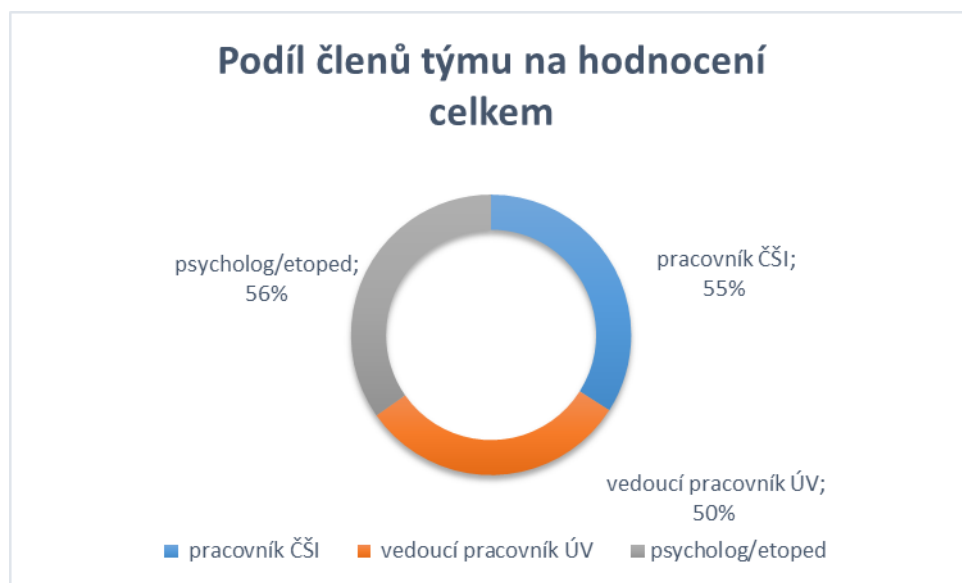
Využívání zdrojů bylo v rámci pilotního ověření hodnoceno velmi dobře jak hodnotiteli, tak evaluátory. Podněty, které z této části evaluace vzešly, se týkaly spíše detailního rozšíření o další možné zdroje u některých ze standardů.

Další část tohoto bodu byla evaluace složení hodnotitelského týmu, rozdělení jejich rolí, kooperace a přístupu k pracovníkům a dětem v zařízení. Hodnotitelé opět v tabulce zaznamenávali, kteří členové hodnotitelského týmu se podíleli na hodnocení daných standardů. Dále pak ředitelé vyplňovali, jak byli s prací hodnotitelských týmů spokojeni.

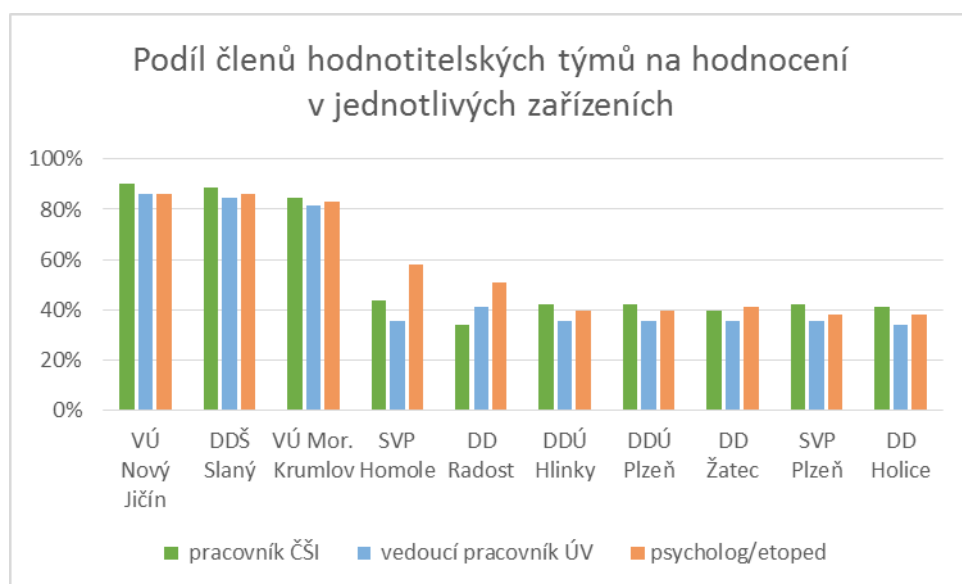
Ředitelé až na výjimky chválili přístup členů hodnotitelských týmů k sobě, k pracovníkům a k dětem v zařízeních. Členové na pilotním ověřování prokázali dostatečnou znalost standardů i odbornou orientovanost v problematice a hodnotili pouze skutečnosti vyžadované standardy. K personálu a dětem přistupovali korektně a profesionálně. Dále ředitelé hodnotili tvrzení „*Složení členů hodnotitelského týmu – pracovník ČŠI, vedoucí zařízení a psycholog/etoped – považujeme pro hodnocení naplňování standardů za vhodné*“ v průměru stupněm 4, tedy „*s tvrzením spíše souhlasím*“. Nejvíce komentářů bylo v této části směřováno k otázce zaměřené na složení týmu, kdy se (ačkoli jsou jednotlivé pozice považovány celkově za vhodné) vynořila řada otázek týkajících se zkušeností hodnotitelů s konkrétním typem zařízení, některé komentáře byly dále směřovány ke konkrétnímu personálnímu obsazení apod.

Hodnotitelské týmy vzájemnou spolupráci hodnotili pozitivně, informace získávané od dalších členů vnímali vesměs jako obohacující. Objevovali se komentáře spíše k pojetí kontroly jako takové ze strany pracovníků ČŠI, které bylo zaměřeno na formální aspekty standardu, a dle některých členů hodnotitelských týmů tyto aspekty ne vždy měly souvislost s praxí a kvalitou péče v zařízení. Samotní členové ČŠI vnímali jako velmi přínosné poznatky svých kolegů, které pocházely z jiných než písemných zdrojů. Hodnotitelé vnímali jako velmi významné zdroje rozhovory a pozorování, bez kterých by dle nich posuzování standardů nebylo vůbec možné a pro rozvoj kvality by takové hodnocení nemělo smysl.

Podíl jednotlivých členů týmu na hodnocení standardů byl hodnotiteli označen následovně:

Vidíme tedy, že členové týmů pracovali v hodnocení standardů téměř vyrovnaně. V jednotlivých zařízeních pak rozdělení rolí vypadalo následovně:

Některé týmy mají tendenci k vyšší spolupráci na hodnocení standardů než jiné, což částečně koresponduje s používáním zdrojů. Tedy tam, kde bylo využíváno více zdrojů v hodnocení standardů, tam se ukazuje také vyšší spolupráce členů týmu a naopak. Zároveň je třeba tato data pojímat jako velmi orientační, protože zde docházelo k různým zkreslením, která byla z pohledu evaluátorů dána stylem vyplňování závěrečné tabulky, časovým posunem mezi hodnocením standardu a vyznačováním těchto údajů do tabulky apod. Korespondence s realitou je tedy vyšší či nižší v závislosti na přístupu daného týmu k úkolu.

Z poznatků této evaluační části byly vyvozeny následující závěry:

- (1) Pro hodnocení je třeba rozvíjet metodiky pro vedení rozhovorů a pozorování, které usnadní hodnotitelským týmům práci se zdroji a zajistí více standardizovaný průběh rozhovorů.

- (2) V rámci hodnocení je třeba akcentovat zdroje rozhovorů a pozorování, vzhledem k cíli standardů se ukázalo jako nedostatečné hodnotit standardy pouze na základě písemných podkladů.
- (3) V rámci hodnocení je třeba používat tým složený z ČŠI, psychologa/etopeda, vedoucího zařízení nebo podobný multioborový tým.
- (4) Pracovníci hodnotitelských týmů potřebují podporovat supervizními setkáními, které jim umožní reflektovat pocity a způsoby jejich hodnocení, vzdělávání, které bude dále rozvíjet znalosti v aktuálních vědeckých poznatcích a zvýší tak rozlišovací schopnost pro kvalitu praxe, dále potřebují podporu na rozvoj klíčových kompetencí pro hodnotitele (zachovávání etiky, vedení rozhovoru a strukturované pozorování, ohraničení vlastní role, prevence syndromu vyhoření a další témata). Je tedy třeba vytvořit návazný podpůrný a vzdělávací systém pro hodnotitele.

7.6. „ZHODNOTIT, ZDALI NÁVRH STANDARDŮ MŮŽE PLNIT SVŮJ PRIMÁRNÍ ÚČEL – TEDY ZDALI MŮŽE BÝT NÁSTROJEM PRO ZVYŠOVÁNÍ KVALITY VÝCHOVNÉ ČINNOSTI ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚV/OV A ZDALI STANDARDY KVALITY POSTIHUJÍ VŠECHNY OBLASTI, KTERÉ JSOU PRO KVALITU ŽIVOTA DĚTÍ V TĚCHTO ZAŘÍZENÍCH DŮLEŽITÉ.“

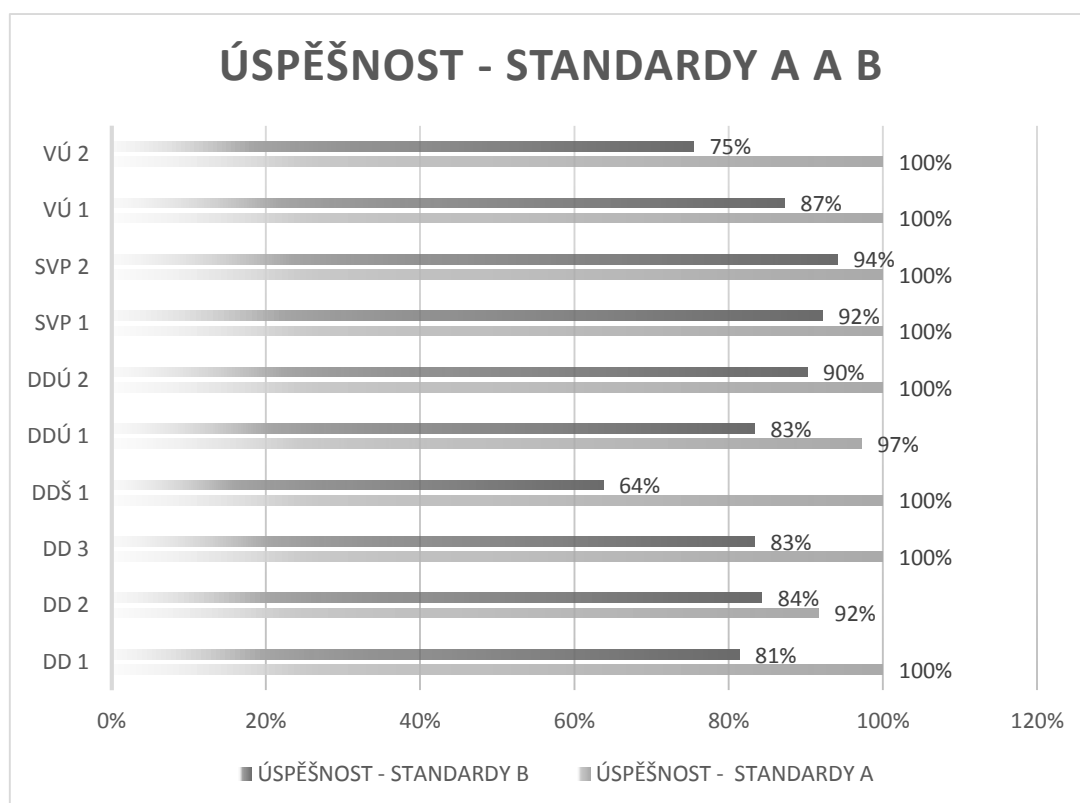
Odpověď na tento cíl evaluace přirozeně nelze v tak krátkém časovém úseku nalézt, bylo by zapotřebí dlouhodobějšího sledování jednotlivých zařízení. Nicméně částečnou odpověď, která spíše směřovala k vnímání možného rozvoje kvality do budoucna, jsme hledali především u ředitelů pilotovaných zařízení a také u hodnotitelů. K účelu standardů se ředitelé zařízení vyjadřovali velmi pozitivně. V části evaluačního dotazníku, která byla věnovaná zpětné vazbě ke standardům, bylo zřejmé, že standardy mohou sloužit jako nástroj, který může přispět ke zvyšování kvality péče, pokrývají všechny důležité oblasti činnosti zařízení, které se vztahují ke kvalitě péče o děti, a přitom pro zařízení přinášejí minimální administrativní zátěž. Závěry z pilotního ověření přinesly zařízením podněty pro rozvoj a zvýšení kvality péče.

Některé otázky evaluačního dotazníku byly směřovány také na účel, kterému by měly standardy sloužit, tedy zdali by měli být použity za účelem kontroly a/nebo metodického vedení. V odpovědích byla shoda v tom, že standardy by měly být použity jako nástroj metodické podpory pro zařízení. Nejvíce rozporuplné odpovědi byly naopak na otázku zaměřenou na využití standardů jako nástroje kontroly inspekční činnosti ČŠI, tyto odpovědi zahrnovaly odpovědi téměř v plné škále. V komentářích se objevovaly návrhy na cílené proškolení hodnotitelů ve standardech a zvyšování hodnotitelských kompetencí.

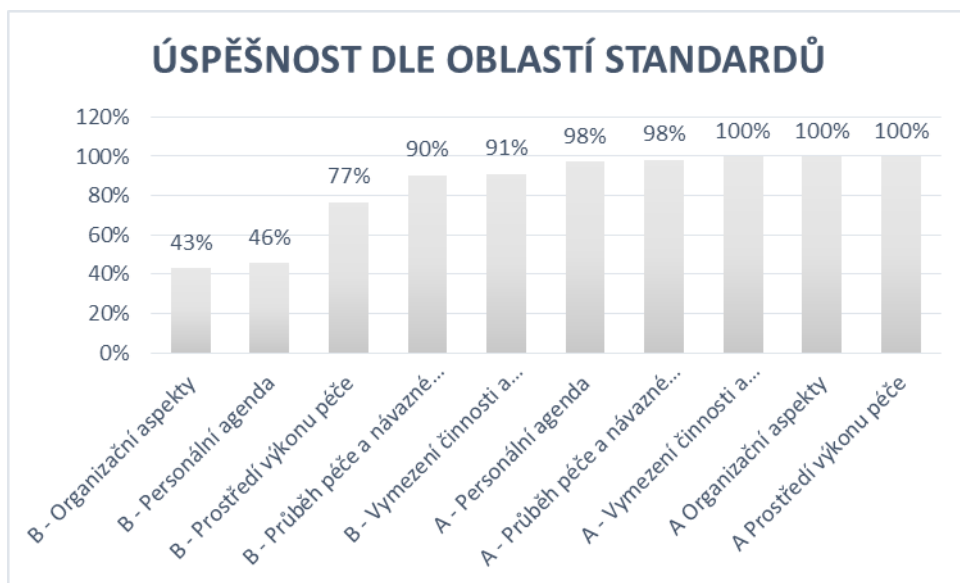
7.7. „POSODIT DOSAŽITELNOST STANDARDŮ A VYHODNOTIT, JAKÉ PODMÍNKY JE TŘEBA NAPLNIT, ABY STANDARDY MOHLY BÝT IMPLEMENTOVÁNY DO PRAXE.“

Průměrná úspěšnost pro základní standardy byla celkem ve všech zařízeních 99 % a průměrná úspěšnost pro rozvojové standardy byla celkem ve všech zařízeních 84 %. V rámci evaluace jsme se zamýšleli nad vysokou, téměř 100% úspěšností zařízení v rámci základních standardů. Teoreticky jsme vzali v úvahu následující faktory, které mohly do výsledku vstoupit: a) základní standardy mají laťku kvality postavenou velmi nízko, proto ji všechna zařízení splňují; b) základní standardy pouze

konkretizují to, co je již dlouho v právních předpisech, tedy je logické, že většina zařízení je v nich zcela úspěšná; c) při jejich hodnocení došlo ke zkreslení z důvodu dvoustupňové škály, kdy bylo pro hodnotitele nutné postavit se na jednu z extrémních stran hodnocení (ano/ne); d) došlo ke zkreslení z důvodu, že se činnost z velké části překrývala s předmětem současně probíhající inspekční činnosti a při nenaplnění základních standardů by tento fakt byl současně zveřejněn v inspekční zprávě a protokolu ČŠI; e) došlo ke zkreslení z toho důvodu, že pokud by zařízení bylo označeno v některém ze základních standardů slovem „nesplňuje“, znamenalo by to zároveň, že nesplňuje současné platné právní předpisy; f) jiné faktory. Podle hodnotitelů i evaluátorů hodnocení přidělené základním standardům korespondovalo s reálnou hodnocenou praxí méně než hodnocení rozvojových standardů. Můžeme se tedy domnívat, že hodnocení rozvojových standardů odráží více reálný stav naplňování standardů v zařízeních.

V níže uvedeném grafu vidíme ještě zřetelněji, že stejné tematické oblasti byly leckdy hodnoceny velmi odlišně v základních a rozvojových standardech. Někde je tento rozdíl až 60 %.

Přes tyto kvantitativní výsledky, které nemají z výše uvedených důvodů příliš vysokou vypovídající hodnotu, vyplynulo z diskuzí s hodnotiteli i řediteli, že laťku, kterou standardy nastavují, vnímají jako dosažitelnou a zároveň je určitou výzvou. Jako potřebná se ukázala podpora praxe v zavádění standardů, např. ve formě školení nebo workshopů či Balintovských skupin, která by mohla přispět pracovníkům zařízení ke zvyšujícímu se porozumění jednotlivým standardům a jejich smyslu.

7.8. „POSODIT ROLI ZÁKLADNÍCH A ROZVOJOVÝCH STANDARDŮ.“

Z pohledu hodnotitelů a evaluátorů přineslo toto rozdělení rozdíly mezi hodnocením tzv. základních a rozvojových standardů, jak jsme viděli v předešlé podkapitole. Podle těchto respondentů byly více do hloubky hodnoceny standardy rozvojové, u kterých bylo možné ohodnocení víceúrovňovou škálou a dále byly považovány za „rozvojové“, což v řadě interpretací působilo spíše jako „nadstavba“ nad základ. U hodnocení těchto standardů byla zaznamenána v hodnotitelských týmech propracovanost, kvalitativní hloubka a také větší míra kritičnosti (viz výsledky hodnocení). Standardy A byly označeny jako ty, které přímo vyplývají z právních předpisů a jejichž porušení by vedlo k vypsání protokolu na straně členů ČŠI. Jejich hodnocení bylo v 99 % úspěšné a také slovní hodnocení více směřovalo k odpovědi na základní otázku, zdali naplňuje právní předpis, než k odpovědi na otázku, jak je standard naplňován ve vztahu k dětem a v jaké kvalitě. V tomto ohledu byly tyto standardy hodnoceny spíše formálně, bylo dbáno na sběr důkazů (zejména z právních předpisů) a stoprocentní jistotu.

Na základě těchto zjištění tedy v revizi standardů zavádíme víceúrovňovou škálu pro hodnocení základních standardů, která umožní variabilnější hodnocení naplňování těchto standardů a přinese tak zařízením více informací o skutečném stavu. Zároveň je to tématem, které by mělo být akcentováno při školení hodnotitelských týmů.

7.9. „VYHODNOTIT NÁROKY NA POSUZOVÁNÍ STANDARDŮ (ČASOVÉ, PERSONÁLNÍ).“

Ve většině zařízení se ukázalo jako dostatečné místní šetření v trvání dvou dnů. Tam, kde bylo realizováno šetření v délce tří dnů, byla reflektována možnost zkrácení na dva dny. Domníváme se

tedy, že pokud by to nevyžadovaly speciální okolnosti situace, je možné realizovat místní šetření v délce dva dny. Pro organizaci místního šetření vyplynula následující doporučení:

- (1) Hodnotitelský tým by měl před realizací šetření obdržet základní dokumentaci zařízení k nastudování (např. vnitřní a organizační řád), dále program zařízení a program dne jednotlivých dětí pro plánování rozhovorů, základní charakteristiku jednotlivých umístěných dětí (věk, škola, pozice v zařízení, speciální potřeby apod.). Nezřídka bylo místní šetření na začátku zpomaleno potřebou nastudovat si dokumentaci před samotnou realizací rozhovorů, což vzhledem k omezenému počtu kopií vždy zabralo více času.
- (2) Hodnotitelský tým by měl dále na počátku šetření přesně naplánovat program šetření, včetně toho, kdo a s kým bude realizovat rozhovory a v jaké délce, a měl by v tomto programu poskytovat potřebné pauzy respondentům.

Ve vztahu k personálním nárokům byl hodnotiteli i řediteli zařízení spatřován počet tří osob jako optimální, a to i s ohledem na určené oblasti kompetence jednotlivých rolí. Pilotní ověření ukázalo, že vstupní kvalifikace odborníků na jednotlivých pozicích zaručují základní orientaci a kompetence pro vedení této činnosti. Z pilotního ověření vystoupily také další kompetence, které bychom ve vztahu k procesu hodnocení označili na straně hodnotitele jako klíčové.

Mezi nimi bychom mohli jmenovat:

- (1) orientaci v problematice náhradní výchovy včetně znalostí aktuálních vědeckých poznatků;
- (2) detailní znalost standardů;
- (3) osobnostní předpoklady (sebereflexe, otevřenost, schopnost sebenáhledu a sebekritiky, znalost svých silných a slabých míst; vědět, jak zacházet se vztahem v rámci procesu hodnocení, umět vytvořit atmosféru bezpečí a diskuze v situaci hodnocení, schopnost unést kognitivní disonanci při získávání dat z více zdrojů atd.);
- (4) schopnost konceptualizovat pozorované;
- (5) rozumět podstatě a funkci hodnocení;
- (6) znát kritická místa procesu hodnocení a umět s nimi zacházet;
- (7) schopnost realizovat strukturované pozorování;
- (8) schopnost vést výzkumný rozhovor;
- (9) podporovat sdílení náhledů na hodnocenou věc mezi hodnotitelem a hodnocenou organizací;
- (10) schopnost zaměřit se na konstruktivní zpětnou vazbu, schopnost formulace doporučení ke zlepšení a nástinu cest rozvoje pro zařízení, schopnost odstupu od získaných dat atd.

Ukázalo se, že jde o velmi specifickou činnost, u které nelze aplikovat žádné pregraduální vzdělání, které by bylo považováno pro výkon této profese jako dostačující. Domníváme se, že pro zvyšování úrovně hodnotitelských kompetencí a prevence syndromu vyhoření by měl být vytvořen ucelený podpůrný a vzdělávací program pro hodnotitele.

7.10. „VYHODNOTIT APLIKOVATELNOST NAVRŽENÉHO BODOVÁNÍ.“

V pilotované verzi se pracovalo s odlišným bodováním pro základní standardy (ano/ne) a pro rozvojové standardy (škála 0 – 3). V této verzi standardů bylo celkem 35 standardů základních,

hodnocených dle škály ano/ne. Hodnotitelé navrhli u čtyř standardů zvážení změny škály na vícestupňovou. Jednalo se o standardy 1.6, 2.11, 2.22, 4.2. Celkově se stupnice ano/ne ukázala spíše jako nevyhovující (viz podkapitolu 6.7 a 6.8) s ohledem na limitovanou možnost poskytnutí co nejpřesnější zpětné vazby. Proto jsme v revizi přistoupili na aplikaci 4stupňové škály (0–3) pro oba typy standardů, standardy základní a rozvojové.

Tvorba Standardů kvality péče o děti v zařízeních ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče byla do kmenové činnosti NÚV zadána ministerstvem školství v roce 2012. Samotná tvorba započala v listopadu roku 2012 a byla ukončena realizací pilotního ověření v roce 2014. Tvorba vycházela z analýzy přibližně 30 souvisejících dokumentů a výzkumných studií a pracovní verze prošly zpětnými vazbami u přibližně 200 odborníků v dané oblasti.

Požadavek tvorby standardů vychází z *Národní strategie ochrany práv dětí: Právo na dětství* a návazných akčních plánů a koncepcí MŠMT. *Navazuje také na zmocnění schválené novely zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů*, kterou bylo zmocňovací ustanovení § 41 doplněno tak, že „... ministerstvo stanoví vyhláškou standardy kvality pro preventivně výchovnou péči ve střediscích a standardy kvality pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy v zařízeních“. Záměrem MŠMT je tedy vydat standardy kvality jako prováděcí předpis a za tímto účelem také byly připravovány.

Účelem Standardů kvality je **nastavení a udržení srovnatelné úrovně kvality** poskytované péče v jednotlivých zařízeních a **zvyšování kvality** péče o děti v zařízeních. Definují základní kritéria kvality péče a zároveň naznačují směr vývoje kvality poskytovaných služeb. Standardy odpovídají na otázku *Jaká (qualis) by měla péče v zařízeních být?* Vycházejí z aktuálních vědeckých poznatků a z poznatků z praxe. Jsou použitelné pro široké spektrum různých typů ústavních zařízení (dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav, střediska výchovné péče).

Základními akcenty kvality péče jsou **vztah a vztahovost dítěte, dítě v kontextu** své situace, rodiny, vývojových potřeb; podpora zachování sociálních, vztahových, materiálních kontextů, ve kterých dítě žije, **dítě jako aktivní tvůrce a účastník procesu, dítě jako součást komunity**, nikoli pouze zařízení, **dítě a jeho jedinečnost, dítě jako budoucí samostatný dospělý**.

Standardy stanovují osm základních zásad kvality péče o děti, přes které je dále nahlíženo na všechny dílčí standardy. Obsahují pět tematických kapitol: 1. Vymezení činnosti a informovanost, 2. Průběh péče a návazné služby, 3. Personální agenda, 4. Organizační aspekty, 5. Prostředí výkonu péče. Každá z těchto kapitol pak formuluje základní kritéria kvality. Celkem je v revidované verzi 67 standardů.

Standardy jsou komplementární ke stávajícím právním předpisům a na jejich implementaci nejsou požadovány finanční nároky. V pilotním ověření byla vyhodnocena možnost zavedení standardů do praxe za stávajících podmínek.

Standardy by jako prováděcí předpis byly podrobovány rovněž hodnocení, zdali jsou v zařízeních naplňovány. Z toho důvodu byl navržen a pilotně ověřen také mechanismus hodnocení, kteří tvůrci standardů doporučují dodržovat, pokud má být cílem kontroly podpora kvality. Návrh hodnocení tedy zejména konkretizuje, kdo a s jakou kvalifikací může hodnocení vykonávat, jak by měl být složený hodnotitelský tým a z jakých zdrojů by měl tento tým čerpat informace o naplňování standardů.

Navržené standardy v co největší možné míře pracují s dokumentací, která v zařízeních již existuje, nevytvářejí další administrativní zátěž a zaměřují se na získávání informací prioritně z rozhovorů a pozorování.

Pilotní ověření se konalo na základě stejnojmenného schváleného rezortního projektu NÚV (kód 2037 – 6B 15 S3 PHÚ NÚV 2014). Metodologie pilotáže byla odsouhlasena v gremiální poradě a poradě vedení MŠMT v materiálu s názvem *Návrh pilotního ověření Standardů kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči*; č. j.: MSMT – 19751/2014 – NÚV.

Výsledky pilotního ověření přinesly následující změny v samotných standardech:

- (1) Při hodnocení původních 69 standardů byla aplikovatelnost na širokou škálu typů zařízení hodnocena až na 10 standardů pozitivně. Tam, kde bylo třeba vymezit aplikovatelnost konkrétního standardu na určený typ zařízení, bylo tak učiněno jako poznámka k textu standardu v revidované verzi standardů. Změny jsou konkretizovány v podkapitole 6.1.
- (2) Většina standardů byla jednotně chápána hodnotiteli i pracovníky zařízení, pouze u 7 standardů byla navržena změna formulace směrem k větší jednoznačnosti a konkrétnosti. Změny zanesené do revidované verze standardů jsou podrobně popsány v podkapitole 6.2.
- (3) Pilotní ověření potvrdilo, že standardy jsou dostatečně konkrétní, ale přitom umožňují zařízením rozvíjet vlastní přístup k péči o děti.
- (4) Pilotáž potvrdila, že standardy jsou vnímány jako nástroj pro zvyšování kvality výchovné činnosti školských zařízení pro výkon úv/ov, který postihuje všechny oblasti, které jsou pro kvalitu života dětí v těchto zařízeních důležité.
- (5) Ukázalo se, že standardy nastavují takovou úroveň kvality, která je pro zařízení dosažitelná, ale zároveň vytvářejí výzvu pro jejich rozvoj.
- (6) Standardy je třeba chápat jako první verzi takového nástroje v České republice. Proto před a po jejich zavedení do praxe doporučujeme zavést podpůrný a monitorovací systém, který pomůže zařízením vhodně aplikovat standardy v praxi (vzděláváním, workshopy, osvětou, metodickým vedením) a také bude dále pracovat na rozvoji standardů na základě výsledků monitoringu implementace.

Výsledky pilotního ověření se týkaly také navrženého systému hodnocení naplňování standardů:

- (1) Potvrdilo se, že pro hodnocení standardů je nezbytné vícezdrojové zjišťování, které vychází z rozhovorů, pozorování, písemných podkladů a dalších zdrojů. V rámci hodnocení je třeba akcentovat zejména zdroje rozhovorů a pozorování, vzhledem k cíli standardů se ukázalo jako nedostatečné hodnotit standardy pouze na základě písemných podkladů.
- (2) V rámci hodnocení se osvědčil tříčlenný tým, složený z ČŠI, psychologa/etopeda, vedoucího zařízení, případně podobný multioborový tým.
- (3) Pilotní ověření ukázalo, že vstupní kvalifikace odborníků na jednotlivých pozicích zaručují základní orientaci a kompetence pro vedení této činnosti. Z pilotního ověření vystoupily také další kompetence, které bychom ve vztahu k procesu hodnocení označili na straně hodnotitele jako klíčové. Podrobněji je o těchto kompetencích pojednáno v podkapitole 7.9.
- (4) Pracovníci hodnotitelských týmů potřebují podporovat **supervizními setkáními**, které jim umožní reflektovat pocity a způsoby jejich hodnocení, **vzděláváním**, které bude dále rozvíjet znalosti v aktuálních vědeckých poznatcích a zvýší tak rozlišovací schopnost pro kvalitu praxe,

dále potřebují **podporu na rozvoj klíčových kompetencí** pro hodnotitele (zachovávání etiky, vedení rozhovoru a strukturované pozorování, ohraničení vlastní role, prevence syndromu vyhoření a další témata). **Je tedy třeba vytvořit návazný podpůrný a vzdělávací systém pro hodnotitele.**

